

15 év – 15 hang

Vélemények Magyarország 15 éves NATO-tagságának eredményeiről

Előszó

1999. március 12-én történelmi jelentőségű eseményre került sor: Magyarország 15 évvel ezelőtt ezen a napon vált az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének teljes jogú tagjává. A ma már 28 európai és észak-amerikai tagállam közös célja szabadságuk és biztonságuk garantálása, az értékalapú együttműködés jegyében alkalmazott politikai és katonai eszközök által. Bár a NATO 1949-es megalakulása óta jelentős változások történtek a világban, és a biztonsági kihívások köre jelentősen kiszélesedett, a szervezet tagjaként hazánk hatékonyan tud felkészülni a hagyományos kihívásokkal szemben éppúgy, mint a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök proliferációjával, a terrorizmussal vagy a kibertámadásokkal szemben.

A felszín mögött rejlő, a kihívásokhoz kapcsolódó tevékenységekről, a védelmi képességek modernizációjáról vagy éppen a védelmi kiadások alakulásáról, illetve a háttérben folyó szakmai és politikai munkáról azonban meglehetősen kevés információ áll rendelkezésünkre. Ezért NATO-csatlakozásunk 15. évfordulója alkalmából a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának munkatársai 15 olyan személlyel készítettek interjút Magyarország NATO-tagságával és az elért eredményekkel kapcsolatban, akik civil szakértőként, katonaként, a diplomáciai testület tagjaként vagy politikai döntéshozóként szerepet vállaltak a transzatlanti folyamatok alakításában. Így született meg 2014 végére a „15 év – 15 hang. Vélemények Magyarország 15 éves NATO-tagságának eredményeiről” című interjúkötet, amelynek interjút most közreadjuk.

Az egykori és jelenlegi politikaformálók, valamint a döntések végrehajtásában fontos szerepet játszó személyek véleményét, a közösen elért eredményeket szélesebb körben is megismertető 15 interjú hiánypótló abban a tekintetben, hogy ehhez hasonló átfogó szemléletet egyetlen – a NATO-tagságunkkal foglalkozó – kiadvány sem jelenít meg. Rendkívül érdekes és tanulságos az ugyanazokra a kérdésekre adott válaszokat olvasni különböző szerepet betöltő személyektől, és bár markáns ellentmondások hazánk NATO-tagságának megítélésével kapcsolatban nincsenek a különböző területek képviselői között, néhány esetben jól kivehető a politikai elégedettség és a szakmai realitás közötti diszkrépancia.

A megismert vélemények és értékelő gondolatok kapcsán egyértelműen körvonalazódik, hogy Magyarország NATO-tagságára lehetőségként kell tekintenünk, amely jogokkal

és kötelezettségekkel is együtt jár. Az ország védelme, biztonságának fenntartása elképzelhetetlen a Magyar Honvédség, szélesebb értelemben a védelmi szféra valamennyi szervezetének fejlesztése nélkül. Az interjúk elkészítésében közreműködő kollégákkal együtt bízunk abban, hogy hasznos olvasmányt ajánlunk minden érdeklődő figyelmébe, legyen szó akár „veterán szakemberről”, akár a fiatal generációt képviselő „újoncról”. Egyúttal reméljük, hogy kiadványunk hozzájárul a szakterületek képviselői által folytatott közös konzultációk, valamint az együtt cselekvés dinamizálásához annak érdekében, hogy a transzatlanti biztonsággal kapcsolatban felmerülő kérdésekre a jövőben minél szélesebb körben megvitattott, a lehető legmegalapozottabb válaszokat adhassuk.

Berzsenyi Dániel és Csiki Tamás

Tálas Péter biztonságpolitikai szakértő, a Stratégiai Védelmi Kutatóközpont igazgatója és tudományos főmunkatársa, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem címzetes egyetemi tanára

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményeinek?

15 éves NATO-tagságunk legfontosabb eredményének egyértelműen a szövetség misszióiban való sikeres magyar részvételt tartom, továbbá azt, hogy a magyar védelmi szféra szereplői – a szakterület vezetőitől egészen a Magyar Honvédség szerződéses állományáig – napjainkra elsajátítottak egy olyan nemzetközi együttműködési kultúrát, amely más politikai területek és intézményi alrendszerek számára is jó példa lehet. Úgy tapasztalom, hogy a védelmi szférában kialakult és egyre inkább átveszi már a középszintű irányítást is egy olyan szakembergárda, amely már a szövetségi együttműködésben szocializálódott, s amely nemcsak nyitott a stratégiai szemléletre és gondolkodásra, de elkötelezett is annak magyarországi meghonosítására és érvényesítésére. S erre felettébb szükség van egy olyan korban és világban, amikor a politika perspektívája gyakran csak választástól választásig tart.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, mellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

A legnagyobb problémának azt tartottam és tartom ma is, hogy NATO-tagságunk nem oldotta meg a magyar védelmi szféra és Magyar Honvédség tartós alulfinanszírozottságának problémáját. A honvédelmi kiadások mértékének megsabásánál a hazai társadalom és a politikai elit egy jelentős része még ma is hajlamos a NATO-tagsággal egyszer és mindenkorra megoldottnak látni az ország biztonságát, a Magyar Honvédségre pedig úgy tekint, mint amelynek fenntartása és modernizációja a továbbiakban nem igényel különösebb pénzügyi erőfeszítéseket. Bár kutatóként tisztában vagyok azzal, hogy ez a szemlélet szorosan kapcsolódik a magyar társadalom gazdasági és szociális biztonságra fókuszáló biztonságfelfogásához és politikai elvárásaihoz – amit erőteljesen befolyásoltak az elmúlt több mint két évtized gazdasági válságai –, ez a tudás nem tud megértővé tenni az alulfinanszírozottság problémájával szemben.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

A nemzetközi kapcsolatokban nincsenek csodák: Magyarország kis ország, korlátozott védelemre fordítható forrásokkal, s alapvetően ennek megfelelő hatást tud kifejteni a szövetségben belül is. Egy Magyarország nagyságrendű ország elsősorban azzal képes hatást gyakorolni, hogy képviselői jelen vannak a világ legerősebb politikai és katonai szövetségének döntéshozói körében, s a tárgyalásztalnál bármely más szövetséges országgal egyenrangúan jelenítheti meg érdekeit és a magyar álláspontot. Tény ugyanakkor, hogy a hatásgyakorlás a NATO-n belül is együtt jár a „láthatósággal” – s az látható, aki teljesít. Magyarország tehát, miként eddig, a következő években is a komoly szövetségesi szerepvállalással tud hatást gyakorolni, legyen szó szükség esetén válságkezelő vagy kollektív védelmi műveletről, esetleg a szövetség számára szükséges katonai képességek fejlesztésében vállalt szerepről. Azt gondolom ugyanakkor, hogy az olyan regionális, többnemzeti képességfejlesztési kezdeményezések, mint a visegrádi négyek vagy a Közép-európai Védelmi Kezdeményezés (CEDI) felértékelheti hazánkat azon országokhoz képest, amelyek kizárólag a szövetség nagyhatalmaival való együttműködésre koncentrálnak.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

Mivel nem vagyok politikus, nem tudom felmérni, hogy Magyarország mely területen találkozott be nem teljesült reményekkel. Kutatóként és szakértőként azonban több olyan dolgot is fel tudok sorolni, ahol magam komolyabb változásra számítottam, de csatlakoznom kellett. Egyrészt azt reméltem, hogy a magyar társadalomban erőteljesebben tudatosul, hogy a NATO-nak Magyarország lett a tagja, s nem csupán a Magyar Honvédség vagy a honvédelmi tárca. Azt gondoltam például, hogy az egyéb szaktárcák és a civil szféra – hasonlóan több európai állam gyakorlatához – sokkal jobban bevonódik a nemzetközi missziós tevékenységbe, hogy ez nem csupán „a katonák huncutsága” marad; hogy a politikai elit nagyobb érdeklődést tanúsít a biztonság- és védelempolitikai ismeretek iránt, már csak döntései megalapozottságának érdekében is. Nem így történt: a civil szaktárcák és civil szféra – néhány segélyszervezettől eltekintve – távol maradtak a Magyar Honvédség missziós tevékenységétől, a politikai elit tagjai pedig a védelmi szféra szakpolitikusaira delegálták a döntéseket. Ez is egy járható út, de így szerintem nehezebben válik társadalmi üggyé a honvédelem.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Mivel az európai haderőkhöz hasonlóan a szövetség missziói a Magyar Honvédség számára is meghatározóak voltak modernizációja szempontjából, a legnagyobb kihívásnak azt tartom, hogy miként tudjuk feldolgozni és tartósan adaptálni az itt felhalmozott tapasztalatokat, miként tudjuk megőrizni a missziók során kialakított képességeket, illetve fenntartani a honvédség modernizációjának folyamatát a 2014 – vagyis a nagy és robusztus stabilizáló missziók lezárulása – utáni, tartósan ígérkező időszakban. A modernizáció

ugyanis az ilyen időszakokban döntően a nemzeti képességfejlesztés útján valósulhat csak meg, amelyet jól kiegészíthet a korábban jelzett többnemzeti együttműködés. Azonban mindkettőnek jól ismertek a problematikus pontjai. Míg a nemzeti képességfejlesztés szűk keresztmetszeti pontja – ahogy az elmúlt 25 évben is – a Magyar Honvédség számára szükséges modernizációs források biztosításának elmaradása lehet, a többnemzeti együttműködés előtt leginkább társadalmi-politikai nehézségeket látok.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban?

Szakértőként természetesen egy szakmai élmény: 2009 szeptemberében a Stratégiai Védelmi Kutatóintézet képviseletében Varga Gergely kollégámmal előadást tarthattunk és konzultációt folytathattunk a NATO Katonai Bizottságának tagjaival az új NATO-stratégia előkészítésének folyamata során. Mivel meggyőződésem, hogy az olyan kutatóközpontokat és kollektívákat, mint a miénk, a szakpolitikai vezetőknek „döntés-előkészítő” szerepre érdemes, sőt kell használniuk, az ilyen és ehhez hasonló alkalmak azok, amikor azt érezzük, hogy hatást tudunk gyakorolni a folyamatokra. A visszajelzések alapján persze tisztában vagyok azzal, hogy a szélesebb közvélemény érdekesebbnek tartja azt, amikor a médiában értelmezünk és értékelünk valamilyen biztonságpolitikai eseményt, de számunkra a valódi „élményt” és a sikert az jelenti, ha szakmai véleményünket a döntéshozatal korai fázisában is kikérlik.

Szenes Zoltán ny. vezérezredes, tanszékvezető egyetemi tanár, volt vezérkari főnök

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO tagsága legfontosabb eredményeinek?

A NATO-tagság lehetővé tette a magyar biztonság- és védelempolitika gyökeres megváltoztatását, a területvédelmi koncepció felváltását a nemzetközi békéhez és biztonságához való hozzájárulás aktív politikájával. A NATO-tagság eredménye továbbá az állandó tanulás, amellyel a szövetséget és a nemzetközi együttműködést elsajátítjuk, formáljuk és alakítjuk – nemzeti érdekeinknek megfelelően. Mert nem szabad elfelejteni, hogy a NATO demokratikusan működő szervezet, ahol meg kell küzdeni a saját céljainkért, törekvéseinkért és érdekeinkért. Ilyen típusú tapasztalatokat a Varsói Szerződésben nem tudtunk szerezni. Ez a tanulás lassan, de folyamatosan megváltoztatta a katonai erő alkalmazásával kapcsolatos döntéshozatalt (ma már nem félünk harci feladatokat felvállalni), új jogalkotást hozott (az alaptörvénytől a honvédelmi törvényen át a doktrínáig), saját képére formálta a haderőt (a NATO-kompatibilitás és interoperabilitás minden haderő-átalakításnak lényeges szempontja volt). Fontos aláhúzni a tanulás állandó, megszakítatlan jellegét, hiszen újabb és újabb generációk lépnek be a politikai elitbe, közigazgatásba és haderőbe, amelyeknek nemcsak az angol nyelvtudást kell elsajátítaniuk, hanem „meg kell tanulniuk a NATO-t is”.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, mellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

NATO-tagságunk problémái összetettek, amelyek a kezdeti túlvállalásokból, a krónikus alulfinanszírozottságból és a szakpolitikai változásokból fakadnak. Sajnos lelkesedésből és ismerethiányból már olyan vállalásokat tettünk a tagság kezdetén, amelyeket (például a kollektív védelmi felajánlások) még ma sem tudtunk teljesíteni. Ezek a problémák a NATO hosszú távú tervezési és „ellenőrzési” eljárásai miatt folyamatosan megterhelik a magyar védelempolitikát, ami minden kormányzatot érint, politikai hovatartozástól függetlenül. A túlvállalási gondok sokszor nehéz, extrém döntésekre (a tervezési ciklusból való kilépés, felajánlások visszavágása, elnapolása vagy törlése) kényszerítik az aktuális honvédelmi kormányzatot. A csapdahelyzetből való kitörés egyik konszenzusos megoldása a haderő „kétébességes” fejlesztése lett, amely prioritálta a mindenkori missziók végrehajtását, és a maradványelvre „ítélte” a haderő technikai modernizációját. A másik nagy probléma a haderő elégtelen finanszírozása, amely közvetlenül (a vállalásoknál és a teljesítésnél) és közvetve (a képességfejlesztéseknél) kihat NATO-tagságunkra. Bár a NATO ösztönzi a tagországokat a nagyobb teherviselésre, ma reálértékben lényegesen kevesebbet költünk a védelemre, mint a taggá váláskor. A költségvetési szinten tartás állandó egyensúlyozást igényel a tárca vezetésétől, és arra ösztönöz, hogy mindig csak a legfontosabb és legegésztőbb feladatokra költson pénzt. Végül visszatérő problémát jelentenek a szakpolitikai változások, „cikkcakkok”, amelyek a kormányváltásokat kísérik. A 15 éves NATO-tagságunk paradoxonja tehát az, hogy amíg a szövetségi tagságunk egyrészt lehetővé tette a haderő csökkentését (a mai honvédség éppen fele az 1999. évinek), másrészt irányt és határt is szab az átalakításoknak, hiszen az újabb és újabb biztonsági kihívások és fenyegetettség transzformálásával a szövetség meghatározó módon befolyásolja a Magyar Honvédség átalakítását és fejlesztését.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Magyarország – Görögországgal, Belgiummal, Portugáliával, Csehországgal és Bulgáriával együtt – az úgynevezett „tízmillió klubhoz” tartozik a 28 tagú szövetségben, de súlyát és szerepét mégsem a nemzeti rangpozíciója, hanem a kormányzati prioritások, a döntéshozatali rendszerben való részvétele, illetve a műveletekben és fejlesztésekben vállalt hozzájárulás mértéke határozza meg. Magyarország végig fontos alakítója volt a NATO Balkán-politikájának, ami még a NATO-tagságunk előtt kezdődött, majd a balkáni műveleteken át folytatódott. Napjainkban például azért küzdünk a térség stabilizációját fontosnak tekintő országokkal együtt, hogy a szeptemberi walesi csúcson folytatódjék a NATO bővítési politikája, és Montenegró meghívást kapjon a szövetségbe. Mivel Magyarország az elmúlt 15 évben folyamatosan jól teljesített a békeműveletekben, a műveleti kérdésekben többször hangsúlyos szerepet kaptunk, különösen, amikor gyorsan és kellő időben vagy hiányzó képességterületeken tettünk felajánlásokat. Katonai vonatkozásban a magyar műszaki, őrzés-védelmi, logisztikai, egészségügyi és különleges műveleti tapasztalatokat emelném ki, amelyeket a NATO sokoldalúan tudott és tud felhasználni. Az „okos védelem”-koncepció szempontjából pedig a pápai C-17-es repülőbázis teljesítményét kell

elismerni, amely ugyan a stratégiai szállítás területén multinacionális megoldás, de Magyarország biztosítja a befogadó nemzeti támogatást.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

A NATO-tagsággal kapcsolatos, 1990-es évekbeli politikai várakozások és viták mai szemmel rendkívül ismerethiányosak voltak, a pártok, a közvélemény-formálók, anti-NATO-hívek inkább saját elvárásaikat, hitüket és félelmeiket fogalmazták meg, mint hogy valóságos érveket ütköztettek vagy vitáltak volna meg a szövetségi tagság kapcsán. A döntési pozícióban lévő politikai és kormányzati erőknek igazuk volt abban, hogy a szövetségi tagság szavatolja a hosszú távú katonai biztonságot. Bebizonyosodott az is, hogy a tagság nem jelenti a szuverenitás feladását, a NATO-ban szerzett politikai tapasztalatok jól jönnek egy másik integrációs szervezetben, az Európai Unióban is. Teljesen illuzórikusak voltak a NATO-tagság gazdagságra gyakorolt hatásaival kapcsolatos elvárások, mint ahogyan a szövetségi „katonai-ipari komplexum” sem tudta feltámasztani a magyar védelmi ipart. Végül „nem jött be” az a feltevés sem, hogy a NATO-tagsággal elsősorban a hadsereg nyer, és a kötelező katonai modernizáció rengeteg forrást von el más gazdasági és szociális területekről. Éppen ellenkezőleg: a NATO-tagságból az ország nyert, mert nagyobb katonai biztonságot ért el kisebb erőforrásokkal, és a Magyar Honvédség kiemelkedő nemzetközi szerepvállalása növelte a nemzet elismerését és megbecsülését.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

A NATO 65 éves történeti fejlődésére egyfajta ciklikusság jellemző, ma is történelmi fordulópont előtt áll: a műveleti NATO vélhetően készenléti NATO-vá alakul át. Erről fog szólni a szeptemberi NATO-csúcstalálkozó, ami várhatóan lezárja a robusztus békeműveletek korát. Az irányváltás ugyanolyan paradigmaticus váltás lesz, mint a 2001. szeptember 11 utáni időszak. A NATO az új koncepció elemeit („okos védelem”, összekapcsolt erők programja, közös high-tech fejlesztések) ugyanúgy „kiizzadja”, mint a múltban, kérdés, hogy a nemzetek a pénzügyi-gazdasági válság után hogyan tudnak alkalmazkodni az új stratégiához. Magyarország számára a legnagyobb kihívás az lesz, hogy a békeművelet-orientált egy évtizedes stratégiát, mechanizmusokat és beidegződéseket milyen gyorsan tudja „elhagyni”, és az új helyzetre egy új stratégiát kidolgozni. Az új koncepciónak kezdeményezőnek kell lennie a nemzetközi vállalásokban, fókuszolnia kell az „okos védelem”-programokra, priorizálnia kell a hazai és nemzetközi kiképzést, fejlesztenie kell a modern technológiai képességeket.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatosan?

Egy meghatározó, folyamatos élményem van a NATO-val kapcsolatban, ez pedig az állandó tanulás. Húsz éve kezdtem tanulni a szövetséget, és ma ugyanúgy tanulom, mint aktív koromban, hiszen a NATO-tanulmányok egyetemi tantárgy felelős oktatója vagyok.

Az én „NATO-történetemben” is voltak kiemelkedő pillanatok, események, amikre szívesen emlékszem. Nagy élmény volt a brüsszeli csatlakozási ünnepség 1999 márciusában. Örömmel emlékszem vissza arra a sok-sok pozitív visszajelzésre, amit NATO-tábornokként kaptam a nápolyi szolgálatom során a Magyar Honvédségről. A 78 napos légi háború során megtapasztaltam, hogyan működik a NATO „háborús” üzemmódban. A legnagyobb élményem azonban az volt, amikor kétszer is képviselhettem hazámat és a honvédséget a NATO Katonai Bizottságban: először katonai képviselőként, majd vezérkari főnökként.

Hende Csaba honvédelmi miniszter

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményeinek?

A NATO-hoz történt csatlakozásunk történelmi léptékkal mérve is rendkívüli fontosságú esemény. A tagság elnyerésével a világ legerősebb katonai szövetségéhez csatlakoztunk, valamint ismételten elfoglalhattuk helyünket a fejlett nyugati demokráciák között. NATO-tagságunk az újra szabaddá vált Magyarország komoly elismerése volt. Óriási sikerként könyvelhetjük el, hogy helyünk van az asztalnál, Magyarország jelen van és befolyással bír a nemzetközi közösség legfontosabb politikai és védelmi szövetségének döntéshozatalára.

Ami a csatlakozás óta eltelt eredményeinket illeti, szerencsére hosszú a lista. Sikerült a magyar kül- és biztonságpolitika egyik prioritásaként kezelt nyugat-balkáni régió stabilitását megerősíteni. Ebben fontos szerepet játszottak a NATO műveletei és a szövetség „nyitott ajtó”-politikája. Büszkék vagyunk arra, hogy az elmúlt tizenöt év alatt olyan stratégiai jelentőségű programok települtek Magyarországon, mint a Pápan C-17-es óriásgépek formájában települő Stratégiai Légi Szállító Képesség. Említhetném továbbá a NATO Egészségügyi Kiválósági Központját Budapesten, mely szintén a szövetség számára fontos területen tud hozzáadott értéket biztosítani. Ki kell emelnem az Afganisztánban, illetve a többi műveletben megszerzett interoperabilitást, a különleges műveleti képesség kialakítását, valamint a szlovén légtér védelméhez történő magyar hozzájárulást.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

A legjelentősebb kihívásnak a NATO-tagsághoz szükséges mentalitásnak a Magyar Honvédségen belüli meghonosítását tekintem, amelynek megvalósításához hosszú éveknek kellett eltelnie. A folyamatot számottevően felgyorsította, hogy az elmúlt tizenöt esztendőben a Magyar Honvédség állományának jelentős hányada vett részt NATO-műveletekben, valamint teljesített szolgálatot a NATO különböző parancsnokságain. Sokat segített emellett, hogy részt vehettünk a NATO, illetve a szövetségesek által felajánlott tanfolyamokon, képzéseken. A probléma leküzdésének egyik látványos példája, hogy magyar katonák vezetnek egy amerikaiakból is álló különleges műveleti csoportot Afganisztánban.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Másfél évtized aktív magyar szerepvállalása és Magyarország érdekérvényesítésének talán legnagyobb sikere, hogy a szövetség máig elkötelezett maradt és jelentős részt vállal a Balkán stabilizációjában. Történt ez annak ellenére, hogy a 2001. szeptember 11-i merényletekkel jelentős hangsúlyeltolódás következett be a NATO politikájában. Az elmúlt évtizedben a szövetség globális kitekintésűvé vált, és erőfeszítésének fókuszusa Afganisztánra helyeződött. Az afganisztáni szerepvállalás mellett a NATO-csapatok továbbra is Koszovóban állomásoznak, és a szövetség bővítése is tovább folytatódott. A Balkán stabilitását számottevően erősítette két nyugat-balkáni állam (Horvátország, Albánia) felvétele a szövetségbe. Ki kell továbbá emelni Szerbia 2006-os csatlakozását a NATO Partnerség a Békéért programjához, melynek megvalósításában Magyarország szintén aktív szerepet vállalt.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

Nem tudok olyan területet megnevezni, ahol nem váltak valóra a NATO-tagságunkkal kapcsolatos elvárásaink. Ez egyértelmű jele annak, hogy csatlakozási stratégiánkat helyes prioritások alapján határoztuk meg, és a realitások figyelembevételével készültünk fel NATO-tagságunkra.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Magyarország biztonságának sarokköve NATO-tagságunk. Legnagyobb kihívásnak azt tartom, hogy a transzatlanti kapcsolat továbbra is olyan szoros maradjon, mint a korábbi években. Az Egyesült Államok figyelme egyre kevésbé irányul Európa felé, és a védelmi kiadások jelentős csökkenése felszínre hozta a szövetségen belüli feszültségeket. Nyilvánvalóvá vált, hogy Európának többet kell tennie biztonságáért. Az európai szövetségeseknek meg kell állítania, majd emelnie kell a védelemre fordított kiadásokat, valamint erősítenie kell a regionális együttműködések. Ha ez nem valósul meg, akkor fennáll annak veszélye, hogy a transzatlanti kapcsolat meggyengül, és a NATO hatékonysága csökken. A jelenlegi és a várható biztonsági környezet figyelembevételével alapvető érdekünk, hogy ez ne következzen be.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatosan?

Máig meghatározó emlék, hogy igazságügyi államtitkárként a NATO-tagságunkkal kapcsolatban szükségessé vált alkotmánymódosításról szóló hatpárti tárgyalásokat vezethettem 1998-ban. Ezért az akkori honvédelmi miniszter a „NATO Csatlakozásért Emlékérem” kitüntetésben részesített, egyúttal tartalékos honvéd ezredessé léptetett elő.

Martonyi János külügyminiszter

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményeinek?

Új tagállamból 15 év alatt a NATO „rendes tagjává” váltunk, emancipálódtunk. Hatalmas felelősség volt rajtunk 1999-ben: Csehországgal és Lengyelországgal együtt bizonyítanunk kellett a bővítéssel kapcsolatos előzetes félelmek megalapozatlanságát. Mi mindig tudtuk, hogy közös értékeink alapján a „transzatlanti családhoz” tartozunk, de tettekkel kellett demonstrálnunk, hogy vagyunk olyan jók, mint az alapító vagy később csatlakozott NATO-tagok; érdemesek vagyunk a bizalomra és érdemben hozzá tudunk járulni a közös erőfeszítésekhez, legyenek azok politikai vagy katonai természetűek. Igazolnunk kellett az 1995-ös bővítési tanulmányban foglaltak érvényességét, vagyis azt, hogy a NATO bővítése a demokrácia, a stabilitás és a biztonság kiterjesztését eredményezi, és hozzájárul nem csupán az európai kontinens, de az egész transzatlanti térség biztonságához, összességében pedig az egységes, szabad Európa eszméjének megvalósulásához. Sikerünket igazolja, hogy az 1997–1999-es bővítési kört 2004-ben és 2009-ben két további bővítési hullám követte, azaz 1999 óta összesen 12 szövetséggel erősödött a NATO. A három ország NATO-beli sikere közvetve hozzájárult az EU-integrációhoz is. Összességében az elmúlt 15 évben nem csupán a külső elvárásoknak feleltünk meg, de saját stratégiai jövőképünk megvalósulásához – azaz minél több szomszédunk teljesítse a feltételeket és váljék NATO/EU-tagga vagy ezek szoros partnerévé – is sikerült közelebb kerülnünk.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, mellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

Jóllehet a taggá válás egyszeri jogi aktus, a tagság maga folyamat. Ez egyaránt igaz a taggá váló országra és a szervezetre. Minden tagállam szembesül azzal a problémával, hogy meg kell határozni saját ambíciószintjét: mit szeretne elérni a NATO-ban, mire szeretné felhasználni tagságát, milyen nemzeti prioritásai vannak, és azokat miként kívánja képviselni, érvényre juttatni. Ne feledjük, hogy a taggá válást követő 12. napon kezdődött meg a NATO koszovói légi akciója, amely azonnali kihívás elé állította Magyarországot, és amelyet sikerrel vettünk.

A NATO maga is „mozgó célpont”, a szövetség politikai és katonai szervezet, amely 1949-es megalakulása óta folyamatosan átalakul és alkalmazkodik – még hozzá a jelek szerint sikeresen – a gyakran gyorsan változó nemzetközi biztonsági környezethez. Politikai oldalon tisztában kell lennünk saját stratégiai céljainkkal, lehetőségeinkkel és korlátainkkal. Ezt a kihívást sikerrel vettük: sokat tanultunk, leküzdöttük a „gyerekbetegségeinket”, magabiztos, érett tagok vagyunk. A döntéshozatal, a magyar biztonságpolitikai gondolkodás és kultúra jelentősen fejlődött a taggá válás óta. A szövetség katonai átalakulásának követése – miközben ne felejtkezzünk meg az afganisztáni és balkáni műveleti lekötöttségről – még a komoly erőforrásokkal rendelkező tagállamoknak is jelentős kihívást jelent, de különlegesen nehéz feladat a védelmi szektor egészének átalakításával küzdő tagállamnak. A magyar védelmi teljesítmény, műveleti részvétel folyamatos szinten tartása volt talán a legjelentősebb kihívás – különösen a legutóbbi évek gazdasági válsága közepette.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Magyarország taggá válása napjától aktívan hozzájárult a szövetségen belüli konszenzus-építéshez és közös gondolkodáshoz. Tudatosan törekedtünk arra, hogy az esetlegesen felmerülő vitás kérdésekben – és mondhatni, volt jó néhány az elmúlt 15 évben – mindig konstruktívan és kiegyensúlyozó szerepben nyilvánuljunk meg, hozzájárulva azok megoldásához, és ezzel is erősítve a belső kohéziót. Mindezt természetesen nemzeti érdekeink képviselésével összhangban kellett megtenni. A taggá válást megelőzően voltak aggódó hangok, amelyek a szövetség egységét és működőképességét féltették a bővítéstől, az újaktól. Ezeket sikerült látványosan megcáfolni: az új tagok hozzáadott értéket jelentenek a NATO-nak. Magyarország különösen a Nyugat-Balkánnal kapcsolatos sajátos ismeretanyagával járult hozzá, illetve befolyásolta sikeresen a szövetségen belüli gondolkodást. Fontos eredmény, hogy az afganisztáni szerepvállalás és a NATO globális nyitása mellett a Nyugat-Balkánt sikerült továbbra is a NATO stratégiai fókuszában tartanunk; a bővítés – mint téma – felmerülésekor pedig minden szem azonnal a magyar képviselőre szegeződik. Ezek „magyar témává” váltak, amelyekben véleményünk mindig markáns és előremutató. De semmiképpen sem vagyunk egysíkúak: Magyarország számos más témában és területen is aktívan megnyilvánul. Ki kell emelnem a NATO megújulásához és modernizációjához (transzformációjához) tett hozzájárulásunkat, amelynek konkrét példája a pápai C-17-es stratégiai légi szállítási projekt. Az új típusú kihívások témakörei közül a kiberbiztonságban játszunk komoly szerepet. Kiváló magyar karrierdiplomáták dolgoznak a NATO nemzetközi titkárságán – ez elismerés a magyar diplomáciának – és a nemzetközi katonai törzsben is.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

A NATO sikerének egyfajta „hátlütője”, hogy Magyarországon – de szinte minden európai országban – a társadalom többsége adottnak, magától értetődőnek veszi a biztonságot. Ez egyrészt igen fontos eredménynek és sikernek tekintendő: békében élünk. Ugyanakkor éppen emiatt egyre kevesebb figyelmet kapnak a biztonság- és védelempolitikai megfontolások, amelyeknek egyenes következménye a védelmi költségvetések (a gazdasági válság hatásain túlmutató) csökkenő tendenciája. Sokan megfélemlenek arról, hogy a biztonság fenntartása folyamatos befektetést igényel, és a történelem „nem ért véget”. Mint azt a közvetlen régióinkban zajló események is jelzik, a biztonság és védelem kérdését nem szabad elhanyagolni, és ezt a NATO-tagság teremtette „biztonság és kényelem” mellett tudatosítani kell a társadalomban. Ezért is köszönöm a megszólalási lehetőséget e fórumon.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Magyarország számára kiemelt érdek a transzatlanti kapcsolat megerősítése, az Európa iránti amerikai elkötelezettség, és ennek fontos részeként az Egyesült Államok európai katonai jelenlétének fenntartása. Mindez csak úgy biztosítható, hogy ha az európai tag-

államok, köztük Magyarország Washington megbízható partnerei maradnak – ellenkező esetben a térség tartósan háttérbe szorul az Egyesült Államok napirendjén. Mindez megköveteli az egyenlőbb teherviselést, a markánsabb európai szerepvállalást, a NATO és az EU szorosabb együttműködését. Mivel Magyarországnak – saját tapasztalatai alapján is – kiemelt érdeke a szövetség további bővítése a velünk szomszédos vagy hozzánk közeli térségek országaival, komoly kihívást jelent a NATO-tagállamok jelentős részében tapasztalható bővítési fásultság ellensúlyozása, a kérdés iránt szkeptikus, kevésbé empatikus szövetségesek meggyőzése a további bővítés szükségességéről. Fontos felhívunk a figyelmet arra, hogy a szövetség globális szerepvállalásával, partnerségi körének bővülése közepette se feledkezzen meg a vele szomszédos, értékeit osztó partnerországokról, amelyek bizonyították elkötelezettségüket a NATO által képviselt értékek iránt. A szövetség hitelességének, hatékonyságának fenntartása megköveteli tagállamaiktól képességeik fejlesztését annak érdekében, hogy a jövőben is megőrizhesse relevanciáját.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban?

Nagyon szívesen emlékszem vissza arra a pillanatra, amikor 15 évvel ezelőtt, 1999. március 12-én a Missouri állambeli Independence város Truman elnökről elnevezett könyvtárában Jan Kavan cseh és Bronisław Geremek lengyel külügyminiszterrel együtt letétbe helyeztük a három ország NATO-csatlakozási okiratát, beteljesítve a taggá váláshoz szükséges jogi procedúrát. Albright amerikai külügyminiszter asszony – akinek közismerten erős közép-európai gyökerei vannak – beszédében így emlékeztetett a pillanat történelmi voltára: „Igazi szövetségesekké váltatok: hazaérkeztetek.”

Siklósi Péter védelempolitikáért és védelmi tervezésért felelős helyettes államtitkár

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményének?

A NATO-csatlakozást az elmúlt negyed század egyik legmeghatározóbb eseményeként értékelhetjük, ami mérföldkő volt a rendszerváltáskor célként kitűzött, a Nyugathoz való visszaintegrálódás elérésében. Ne feledjük, hogy tagjai lettünk egy olyan „elit klubnak”, amely nemcsak biztonságunk egyik legfőbb garanciája, hanem amelynek révén mi magunk is befolyásolni tudjuk a transzatlanti térség biztonságát érintő döntéseket, ezáltal képesek vagyunk szerepet vállalni a világpolitika történéseiben.

A nagyobb érdekérvényesítő képesség mellett tagságunk számos gyakorlati előnnyel is járt. A NATO védelmi tervezési folyamatában való részvétel révén Magyarországon is egy hatékony védelmi tervezési rendszert tudtunk meghonosítani. A szövetség műveleteiben való részvétel által katonáink éles harctéri tapasztalatokra tettek szert, ami jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a Magyar Honvédség ütőképesebb haderővé váljon.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

A NATO alapját jelentő kollektív védelemben való részvétel, valamint a szövetség kooperációra épülő struktúrája olyan új, a nemzeti gondolkodáson túlmutató hozzáállást követelt meg, amiről korábban nem rendelkezhattünk kellő tapasztalattal. Az „agyak átállítása” évtizedes folyamat eredményeként valósult meg, a szövetségen belüli együttműködés a kezdetekkor nehézségekbe ütközött. Az együttműködésre épülő mentalitás elsajátítása nem történhetett meg egyik pillanatról a másikra, de az időközben megszerzett nemzetközi tapasztalatainknak köszönhetően mára a Magyar Honvédség egyre szélesedő rétege vesz részt sikeresen a szövetségen belüli kooperációban.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Arra, hogy Magyarország érdemben hozzá tudjon járulni a szövetség céljainak eléréséhez, nem kellett sokat várni. Csatlakozásunkat követően néhány nappal kezdődött el a NATO Jugoszlávia elleni légi hadjárata, és régióbeli ismereteink, illetve a magyar hírszerzéstől kapott információk jelentős hozzáadott értékkel bírtak a művelet sikere szempontjából. A katonai szerepvállalás mellett azonban politikai téren is hatással voltunk a szövetségben zajló folyamatokra. A NATO konszenzusra épülő döntéshozatali struktúrájának köszönhetően ugyanis nem születhetnek olyan döntések, amelyek figyelmen kívül hagyják a magyar álláspontot. Csatlakozásunk óta folyamatosan érvelünk a szövetség „nyitott ajtók politikájának” fenntartása mellett, és sikeresen képviseltük, hogy a szövetség a Nyugat-Balkán stabilizálását továbbra is kiemelten kezelje, a térség nyugati közeledését pedig eredményesen segítse. A közös képességfejlesztés terén is élen jártunk, amikor jóval az okos védelemről szóló koncepció meghirdetése előtt egyik élharcosa voltunk a pápai Stratégiai Légi Szállítási Képesség kialakításának, ami azóta is a többnemzeti együttműködés egyik legsikeresebb példája.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

Úgy gondolom, hogy a NATO-tagsággal kapcsolatban nem voltak téves feltételezéseink. Természetesen a jó felkészülés ellenére is szembesülnünk kellett nehézségekkel, ami elsősorban abból fakadt, hogy nem ismertük a gyakorlatban kellő mélységben a NATO napi működését. Az elmúlt másfél évtized alatt azonban megszereztük azokat a tapasztalatokat, amelyek a magyar érdekek hatékonyabb képviseletéhez szükségesek, így ezek a kezdeti nehézségek mára már egyáltalán nem jellemzőek.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásainak Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

A NATO a nagyszabású válságkezelő műveletek befejezésével más kihívások elé néz, amihez Magyarországnak és a Magyar Honvédségnek is alkalmazkodnia kell. Fel kell mérnünk, milyen reakciókat igényel a szövetségben az Ukrajnában, illetve Oroszországban kialakult

helyzet politikai és doktrinális szinten, de akár a haderőfejlesztés területén is. Magyarország számára mindettől függetlenül is fontos, hogy az állandóan változó kihívásokat kezelni képes haderőt építsünk, ezért a tudatos tervezés és a megfelelő képességek fejlesztése a következő évek kiemelt feladata. Ehhez jó alapot nyújt, hogy a kormány döntése alapján 2016-tól fokozatosan, előre prognosztizálható módon növekedni fognak a védelemre fordítható erőforrások. A mindenkor honvédelmi vezetés felelőssége, hogy azokat az ország és egyben a NATO célkitűzéseivel összhangban lévő képességek fejlesztésére fordítsa.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban?

Bár a NATO-ról gyermekkorom híradásainak köszönhetően már korán ismereteket szereztem, az akkori külpolitikai orientáció alapján aligha képzelhettem, hogy egyszer én is tagja lehetek annak a miniszterelnök úr által vezetett delegációnak, amelyik 1999 márciusában részt vett Brüsszelben a csatlakozási ünnepségen. Nehezen lehet leírni azt a történelmi pillanatot, ahogy az ünnepséget figyelve ott álltunk az általam sokáig csak televízión keresztül látott helyszínen, előttem félkörben a tagországok zászlói, mögöttem pedig a szövetség híres jelképe, a NATO-csillag. A magyar zászló felvonását látva akaratlanul is megfogalmazódott bennem az ország „hazaérkezésének” gondolata. Elégedettséggel töltött el a tudat, hogy Magyarország visszazerezte méltó helyét a világban, a nyugati államok közösségében.

Magyarics Tamás, Magyarország dublini nagykövete

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményeinek?

A NATO – az Európai Unió mellett – a legfontosabb szervezet, ami Magyarországot az atlanti közösséghez köti. Nyilvánvaló, hogy egy katonai szervezet esetében elsősorban a (hagyományos) biztonsági kihívások elleni védelem, az ország területi integritásának és lakosságának védelme a legfontosabb. Az 1990-es évek balkáni válságai „kézzelfogható” módon bizonyították be a NATO-partnerségi, majd tagsági viszony előnyeit, amennyiben megakadályozta (elejét vette) azok lehetséges áttérjedését Magyarország területére. Jól lehet a 21. századi Európában egyre kisebb a valószínűsége egy hagyományos fegyveres konfliktusnak, a washingtoni szerződés V. cikkelye továbbra is a magyar biztonságpolitika alappilléret képezi.

Magyarország NATO-tagsága, valamint a tagsághoz szükséges feltételek teljesítése elősegítette a magyar honvédség doktrinális, irányítási, strukturális és technikai átszervezését, modernizálását is. Mindezekre a NATO-tagság nélkül is szükség lett volna, de a (jövendő) tagság felgyorsította ezeket a folyamatokat. A NATO-tagokkal való kompatibilitás és együttműködési képesség követelménye mindenképpen jótékony hatást gyakorolt a magyar védelmi erők szervezésére, vezetésére és felszereltségére. Rendkívül fontos tapasztalatokat szerzett a magyar honvédség állománya minden szinten a különböző közös kiképzéseken, gyakorlatokon és missziókban a modern katonai feladatok ellátásában, a

harcoló alakulatok támogatásától kezdve a logisztikai támogatáson át a békefenntartó műveletekig.

A NATO a külső biztonságot egyrészt az elrettentő képességével, másrészt a térségben azzal is erősítette, hogy a Magyarországgal közvetlenül szomszédos államok közül már eddig is felvett többet (Horvátország, Románia, Szlovákia, Szlovénia), és a tágabb szomszédságban található országok közül is több a szövetség tagja lett, míg a többiek csatlakoztak a partnerségi programhoz. Ezzel Magyarország nagy részben „beágyazódott” a szövetségbe, és a határai mentén megszűntek a hagyományos biztonsági kihívások.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

Magyarország feladata, mint minden más tagországé a NATO-n belül, a saját védelem biztosítása a képességekhez mérten a lehető legnagyobb mértékben, valamint a szövetségi tagságból eredő kötelezettségek végrehajtása, ugyancsak a lehetőségekhez mérten, a NATO különböző misszióiban. A felajánlások és azok teljesítése nem volt mindig összhangban, és ennek kihatásai nem csupán katonai téren jelentkeztek.

A NATO-tagságból adódó feladatok maradéktalan ellátását mindenekelőtt a védelmi ágazat folyamatosan csökkenő költségvetési támogatása akadályozta. A magyar kormányok a csatlakozásnál tett költségvetési vállalásokat egyszer sem voltak képesek teljesíteni; a kívánt GDP-arányos 2 százalékos védelmi költségvetés soha nem valósult meg. Sőt a 2008-as gazdasági válság nyomán csökkenő GDP miatt a honvédségre fordított GDP-arányos kiadások további veszteségeket szenvedtek el. Noha a fegyveres erőkre fordított költségvetés GDP-arányos összege csak az úgynevezett input egyik, bár nagyon fontos eleme, és a fegyveres erők teljesítményének az igazi fokmérője az output, egy krónikusan alulfinanszírozott honvédség – értelemszerűen – nem mindenben tud megfelelni az elvárásoknak.

A megfelelő honvédelmi költségvetés hiánya részben a szektort amúgy megillető politikai figyelem hiányából adódik. Miközben a magyar politikai élet egyik kevés konszenzusos területe a NATO-tagság támogatása, a Honvédelmi Minisztérium politikai vezetését alkalmanként belpolitikai és/vagy koalíciós megfontolások alapján választották a különböző kormányok. Ez egyrészt egyfajta „maradék”-szemléletet tükrözött politikai téren, másrészt megnehezítette a minisztérium politikai és szakmai vezetésének összhangját, valamint veszélyeztette a NATO-n belül Magyarország tárgyalási pozícióit és megítélését. A politikai vezetés részéről alkalmanként tapasztalható nem kellő figyelem okai között a politikai és gazdasági átmenet nehézségeit lehet elsősorban megemlíteni; az átalakulás/átalakítás feszültségekkel járt gazdasági és társadalmi téren egyaránt, és a NATO-tagságot a politikai elitben és a közvéleményben is többen úgy értékelték, hogy nincs szükség nagyobb magyar erőfeszítésekre/hozzájárulásra védelmi téren.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Egy korabeli mondás szerint a NATO hamarabb lépett be Magyarországra, mint ahogy Magyarország a NATO-ba. A NATO AWACS gépei már 1992-ben Magyarországról felszállva ellenőrizték Bosznia-Hercegovina légerét. Kaposvár/Taszár 1995-től logisztikai

bázisává vált az IFOR-misszióknak. Ez a „tény” Magyarország geopolitikai helyzetéből adódott, és lényegében Magyarországnak ez a különleges helyzete még mindig releváns. Délkelet- és Kelet-Európa továbbra is meglehetősen instabil térségnek számít biztonsági, politikai, gazdasági, társadalmi, etnikai és vallási szempontból egyaránt, bár hozzá kell tenni, hogy Magyarország 1990-es évekbeli kitüntetett szerepe annyiban módosult (gyakorlatilag csökkent), hogy most már több délkelet-európai (balkáni) állam a szövetség tagja.

A fentiek értelmében Magyarország a legnagyobb hozzájárulást a szövetséghez való csatlakozás előtt és közvetlenül azután, a nyugat-balkáni válságok alatt tudta tenni. A Szerbia ellen Koszovó miatt indított NATO-akciók esetében az Orbán-kormány különleges kockázatot és felelősséget vállalt az újvidéki magyarok érintettsége miatt 1999 tavaszán; az ekkor és korábban nyújtott befogadó nemzeti támogatás komoly mértékben megalapozta Magyarország bona fidesét a szövetségen belül.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

Magyarország elsősorban biztonsági garanciákat várt a szövetségtől, valamint ezen túlmenően segítséget az atlanti közösségbe való betagozódásra. Ez a két alapvető cél maradéktalanul teljesült. Magyarország továbbá véleményem szerint megkapta azt a szakmai segítséget és tanácsadást, amelyek lehetővé tették a magyar honvédség átalakítását a modern követelményeknek megfelelően. (Ott, ahol ez még nem teljes mértékben sikerült, nem a NATO-szövetségesek mulasztása az ok.)

Egyes politikai szereplők és a közvélemény egy – kisebb – része a NATO-tagságtól mindössze a hidegháborús területvédelmi garanciákat várta; számukra a szövetség hidegháború utáni „területen kívüli” missziói és az azok alapját képező új, kiterjesztett biztonságfelfogás nehezen elfogadható.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Annak ellenére, hogy a kormány határozatot hozott a honvédelmi kiadások fokozatos emelésére, Magyarország még mindig messze elmarad a szövetség által megkívánt GDP-arányos védelmi költségvetéstől. Mindez azt jelenti, hogy a belátható időn belül nem sikerül kellőképpen modernizálni a különböző fegyvernemeket; a költségvetésen belüli ideális arányokat (40:30:30) nem sikerül megvalósítani. A képességihiányok továbbra is megnehezíthetik a szövetség többi tagjaival az együttműködést.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban?

A Magyar Atlanti Tanács (MAT) tagjaként intenzív tájékoztatási munkát végeztem, sok mindenkivel együtt, az 1999. márciusi csatlakozás előtt. Számos lakossági fórumon, pódiumbeszélgetésen vettem részt, előadásokat tartottam és összefoglalókat írtam a NATO létrejöttéről, céljairól, értékrendszeréről és természetesen arról, hogy Magyarország mit remélhet és kaphat a tagsággal, illetve milyen kötelezettségeket és jogokat ró rá a tagság.

Később a MAT főtitkáraként (2000–2001) folytattam a NATO magyarországi public diplomacy-jában a részvételt, és bizonyos mértékben irányítottam is azt. Rendkívül fontosnak tartottam az együttműködést a MAT Ifjúsági Tagozatával, hiszen kiemelt fontosságú a fiatalabb korosztályok bevonása a NATO-val kapcsolatos tevékenységekbe. Több éven keresztül képviseltem a MAT-ot az Atlantic Treaty Association (ATA) oktatási bizottságában, és a testület alelnöki posztját is betöltöttem egy ideig. A bizottság megpróbálta összehangolni a tagállamokban a közép- és felsőfokú oktatási rendszerekben a NATO-val kapcsolatos tájékoztató tevékenységet, továbbá kiadványokkal segíteni az ebben a munkában részt vevő oktatókat.

Magyarország NATO-tagságával kapcsolatos másik személyes élményem némileg közvetett, amennyiben 2013–2014-ben a dublini magyar nagykövetség látja el a NATO Contact Point Embassy feladatait. A CPE-k a NATO partnerországokban működnek, és a tagországok önkéntesen vállalnak CPE-szerepet. A feladatuk a NATO-val, illetve elsősorban az atlanti térség biztonságpolitikájával kapcsolatos tájékoztatás, az adott partnerországba látogató NATO-tisztviselők megbeszéléseinek elősegítése és a többi NATO-tagállam követségeinek tájékoztatása a fogadó ország és a NATO kapcsolatairól. Ennek során, többek közt, a CPE-követség szervezi a NATO évenkénti partnerségi program felülvizsgálatára (PARP Review) érkezett delegáció és a követségek illetékes munkatársainak a találkozóját.

Bali József, volt védelempolitikai szakállamtitkár, ny. vezérőrnagy

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményének?

Egyértelműen a kollektív védelem garanciáját. Minden más csak ennek következményeként említhető. A Varsói Szerződés Szervezetének feloszlását követően Magyarország biztonsági vákuumba került. A gazdaság talpra állításához, majd fejlődési pályára állításához mindenekelőtt stabil biztonsági környezetre, garantált biztonságra volt szükségünk. Ennek legfőbb eszközét Európában a NATO-tagság jelentette akkor is és ma is. A biztonság szükségességét támasztja alá az Európai Unió 2003-ban közzétett biztonsági stratégiájának számomra legfontosabb megállapítása is, miszerint biztonság nélkül nincs fejlődés. Magyarország, sok más országhoz hasonlóan, nem képes önállóan megbirkózni a modern kor biztonsági kihívásaival, arra csak egy kollektív biztonsági/védelmi szervezet tagjaként van esélye.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

Maradnék az általam irányított területen. Megítélésem szerint a csatlakozási tárgyalások során sok olyan vállalatot tettünk, aminek költségvetési terheit nem tudtuk helyesen felmérni; magyarán túlvállaltuk magunkat. Beosztásba történt kinevezésemet követően volt éppen soron a NATO haderő-fejlesztési ajánlásokra adandó magyar válaszok kidolgozása. Annak tudatában, hogy válaszainkat (mint minden más tagországot) milyen kritériumok

alapján veszik górcső alá, a realitásokhoz ragaszkodtam. Az eredmény a korábbi vállalásokkal összevetve elég siralmasnak tűnhetett, lévén hivatali feletteseim, beleértve a minisztert is, a szívükhöz kaptak, amikor referáltam a témában. Az akkori lépést tekintem az első olyanak, amikor szembesítettük magunkat a rideg tényekkel, hogy mire vagyunk képesek és mire nem a rendelkezésünkre bocsátott erőforrásokból. Ennek ellenére azóta is sok tekintetben és sok területen csak futunk a vállalásaink után.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Valós hatást gyakorolni a kollektív döntéshozatali eljárásban csak akkor tudunk, ha vállaljuk a ránk eső terheket, ha szavaink és tetteink összhangban vannak, azaz hitelesek vagyunk, és még akkor sem mindig. A NATO nem az egyes országokról szól, hanem szuverén nemzetek közösségéről, a közös érdekekről és erőfeszítésekről, amik természetesen vita eredményeként alakulnak ki. Nem elég mások kezdeményezései mögé felsorakozni, saját álláspontunk kell, hogy legyen. Nekünk is be kell tudnunk azonosítani saját érdekeinket, ha tudunk, kezdeményezzünk, szerezzünk támogatókat. Ha a nemzeti érdek alapján kialakított kezdeményezésünk eléggé meggyőző és egybeesik a többi szövetséges érdekével, akkor mondhatjuk csak, hogy hatásunk érvényesül.

Műveleti részvételünk méreteit szövetségeseink kezdettől fogva elismeréssel illetik, e területen hitelesek vagyunk, kezdeményezéseink általában támogatásra találnak. Vannak azonban olyanok is, akik előbbit az alacsony GDP-arányos védelmi kiadások egyfajta kompenzálásának tekintik. Sajnos tény, a HM finanszírozása már hosszú évek óta nem biztosítja azt, hogy az ambíciószintünknek megfelelő műveleti hozzájárulással párhuzamosan a vállalt katonai képességek fejlesztése a szükséges ütemben folytatódjon; a műveleti részvétel és a képességfejlesztés egymás vetélytársaivá váltak a forrásokért való küzdelemben. Ezért is érthetetlen, hogy az ISAF-művelet vége felé még mindig vállaltunk őrzés-védelmi feladatokat is, pedig abból már semmilyen új képesség fejlesztése nem volt biztosítható; magyarul kompenzáltunk. Ezt csak azért említem, mert minden egyes műveleti részvételben keresni kell a már korábban vállalt képességek fejlesztésének lehetőségét is, jó, ha a kettő egybeesik.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

A Magyarország csatlakozási szándékát megerősítő népszavazás eredménye alapján joggal lehetett bízni abban, hogy nemcsak a politikai elit, hanem a közvélemény is tisztában van nemcsak a NATO-tagságból fakadó előnyökkel, hanem a kötelezettségekkel és az arányos tehervállalás követelményével is. Ahogy teltek az évek, szinte mindenki adott-nak vette a katonai biztonságot, aminek egyenes folyománya lett a védelmi szféra háttérbe szorulása. A NATO-tagsággal együtt járó közös tehervállalást a műveleti részvétellel letudottnak vették, ezért az Országgyűlés, illetve a kormányok által elfogadott fejlesztési tervek és a biztosított források köszönő viszonyban sem voltak/vannak egymással. Hogy mennyire szabad prédának tekintették sokan a védelmi költségvetést, arra jó példa, hogy

volt olyan év, amikor a képviselők a költségvetési vita során, mindent egybevetve, a védelmi költségvetésből nagyobb összegű átcsoportosításra tettek javaslatot, mint annak tervezett összege volt.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásainak Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Vállalni a részünket a transzatlanti kapcsolat gyengülésének megakadályozásában. Mindekenélőtt annak kellett volna tudatosulnia már a tagságra való felkészüléstől kezdve, hogy Magyarország lesz NATO-tag, és nem csak a Magyar Honvédség. A feladataihoz mértén mélyen alulfinanszírozott honvédség bizony jelentős lemaradásban van a NATO Stratégiai Koncepciójában, továbbá a hatályos Nemzeti Katonai Stratégiában megfogalmazott képességek kialakításában.

Az Ukrajnában zajló események azonban arra készítetik a szövetséget, hogy többet foglalkozzon elsődleges feladatával, a kollektív védelemmel. Egyre erősebbek azok a hangok, amelyek a védelmi kiadások csökkentésének megállítását, illetve növelését és a nagyobb európai tehervállalást szorgalmazzák. Sok más országnak vannak hasonló gondjai, de a mi esetünkben nem látok reális esélyt arra, hogy a védelemre szánt forrásokat a szükséges mértékben növeljék. Már többször előfordult, hogy a védelmi kiadások növelését előirányzó kormányhatározatok az éppen regnáló kormány figyelmen kívül hagyta, tehát az nem szentírás. Ha tartani akarjuk magunkat az EU maastrichti követelményeihez, akkor olyan területekkel kell forrásokért versenyezni, mint az egyébként is forráshiányos egészségügyi vagy oktatási rendszer és mások; pedig e területek finanszírozásának nem szabadna ellentétpároknak lenni. A kérdést nem lehet úgy feltenni, hogy egészségügyre költünk vagy a katonákra. Védelmi kiadásunk reálértéken évről évre kisebb, lemaradásunk csak nő, a 2016-tól tervezett védelmi költségvetés növelésének pedig egyelőre nem látni a reális gazdasági alapjait. Így nekünk is lesz sarunk abban, ha az egyébként általunk is igencsak szorgalmazott transzatlanti kapcsolatok az elégtelen európai tehervállalás okán lazulhatnak.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban?

Helyettes, majd szakállamtitkárként talán egyedüli személy voltam a közszférában, aki a hivatalban töltött közel tíz év során minden NATO-csúcstalálkozón, védelmi miniszteri és számos külügyminiszteri ülésen részt vett. Mindig az ülésteremben és a történések helyszínein követtem a főtitkárokat, az állam- és kormányfőket, miniszterek megszólalásait; kiemelkedő személyiségekkel találkoztam, kezet fogtam Obama elnökkel a strasbourg-kehli csúcson; tehát minden bizonyára lenne miből válogatni. Ennek ellenére számomra NATO-tagságunk nem kiemelkedő jelentőségű történések láncolata vagy találkozások sokasága, amikből szemezgetni lehet, ezért a „legmeghatározóbb élmény” kitélt meghagyom azoknak, akik nem ismerik a NATO-val kapcsolatos napi aprómunka kihívásait, vesződségeit, terheit és örömeit, vagy sokszor a frusztrációt, amivel szembesültünk munkánk során. Általam nagyra becsült, tanult és felkészült kollégáimmal minden nap arra törekedtünk, hogy az aktuális feladatokat sikeresen oldjuk meg.

Ha mégis említenem kellene egy számomra meghatározó élményt, nos az az önbizalommal, a felkészültséggel kapcsolatos. Az isztambuli csúcstalálkozóra készülődve kollégáimmal, beleértve külügyes kollégáimat is, két kezdeményezést dolgoztunk ki, amiket a védelempolitikai igazgatóknak a csúcstalálkozó keretében tartott ülésén megfelelő érvekkel alátámasztva előterjesztettem. Röviden, arra szólítottunk fel, hogy a biztonsági kihívások jelentős változása miatt ideje lenne hozzáfogni egy új stratégiai koncepció kidolgozásához, továbbá ezzel összefüggésben a NATO ambíciószintjének felülvizsgálatához. Az álláspontok megoszlottak; voltak, akik támogattak, de például amerikai kollégám az új koncepció kidolgozásának megkezdését csípőből elutasította (nincs idejük rá, több egyidejű válság kezelése nagyon lekötötte őket, mondták), de a kibontakozó vita végül is elvezetett az Átfogó Politikai Irányelvek kidolgozásához, aminek a jelentőségét nem lehet túlhangsúlyozni. Másik kezdeményezésünk is célba ért: az eredmény egy hosszas és széles körű előkészítést követően elfogadott, új, a valós kihívásokhoz igazított ambíciószint lett. Sokan azt gondolják, hogy ilyen kezdeményezéssel nem illő egy kis/közepes ország képviselőjének előállnia, és lehet, hogy igazuk is van, hiszen a ma hatályos Stratégiai Koncepció kidolgozásának is csak akkor fogtak neki, amikor már vezető európai és amerikai politikusok azt szorgalmazni kezdték (függetlenül attól, hogy a biztonságpolitikai helyzet változása azt megkövetelte volna már sokkal korábban). Ettől függetlenül joggal vélem, hogy volt munkatársaimmal együtt egy kis részt magunknak követelhetünk az említett eredményekből.

És végül, büszke vagyok arra, hogy a NATO szövetségi rendszerben végzett munkámat Andrassy Gyula-díjjal ismerték el.

Sztáray Péter, Magyarország NATO-nagykövete

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményeinek?

Számos eredményt értünk az elmúlt 15 évben, amelyek közül érdemes kiemelni a Magyar Honvédség műveletekben szerzett óriási tapasztalatát, a doktrinális átalakulást és ezzel együtt a gondolkodásmód megváltozását. A katonai eredményeken túl van egy nagyon fontos politikai fejlemény is, amit a tagság teremtett meg: Magyarország egyenrangú tagorszádként, a többi taggal együttműködve, de nemzeti érdekeit szem előtt tartva vesz részt a szövetség döntéseinek előkészítésében és elfogadásában. Tagságunk ezáltal megnöveli külpolitikai mozgásterünket, végső soron pedig a szuverenitásunkat is.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

A tagság valóban nemcsak lehetőségeket hordoz, de kihívások elé is állítja a szövetségeket. A mi esetünkben egy rendszerváltáson átesett ország elavult, nem demokratikus hagyományokra épülő, sok esetben kontraszelektált és alulfinanszírozott haderejét kellett úgy átalakítani, hogy az képes legyen illeszkedni a NATO többi tagországnak haderejéhez, és ne csak a biztonság fogyasztója, hanem termelője is legyen. Egy ilyen átalakulás

hosszabb időt vesz igénybe, középtávú terveket, oktatási programot és sok mást is igényel. Nem volt könnyű feladat, de mára a munka jelentős részét sikerült elvégezni.

Konkrétan a csatlakozás időszakában jelentős biztonságpolitikai változások zajlottak a tőlünk délre eső térségben, ami politikai szempontból adott fel nehéz leckét a magyar vezetésnek. A NATO koszovói beavatkozása egy teljesen új típusú művelet volt a maga idejében, ráadásul Magyarország földrajzi okokból a „frontország” szerepébe került; újdonsült szövetségesként, egyben Szerbia szomszédjaként és a jelentős ottani magyar kisebbséget féltve nem volt könnyű úgy pozicionálni a magyar külpolitikát, hogy rövid és hosszú távú érdekeink se sérüljenek. A nehéz történelmi feladványt azonban összességében nagyon sikeresen kezelte Magyarország: helytálltunk a NATO-ban, a háború lezárult, Koszovó elnyerte függetlenségét, középtávon pedig a magyar–szerb kétoldalú kapcsolatok is soha nem látott fejlődésnek indultak.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Katonáink, különösen a nemzetközi béketámogató műveletekben, komoly megbecsülésre tettek szert, sok esetben speciális képességekkel járulva hozzá azok sikeréhez. Mind Koszovóban, mind Afganisztánban hosszabb távon is bizonyították és bizonyítják rátermettségüket és elkötelezettségüket az adott ügy iránt. Műveleti részvételünk szorosan összefügg politikai mozgásterünkkel és súlyunkkal is. A politikai döntéshozatalban ugyanis azok a tagországok képesek hatékonyan részt venni, amelyek mögött meggyőző teljesítmény is kimutatható. Magyarország esetében ennek lehetőségét a nemzetközi békeműveletek teremtették meg, amelyekben a kezdeti időket követően egyre több önálló, ezért jól látható és értékes feladatot tudtunk elvállalni. Jó példa erre a magyar vezetésű afganisztáni tartományi újjáépítési csoport vagy a különleges műveleti erők szerepvállalása.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra? Ehhez kapcsolódva, mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Tartalmi szempontból a 4. és az 5. kérdés szorosan összefügg: a védelmi költségvetés szűkös volta meghatározza a haderő technikai felszereltségét, de a katonák életkörülményeit és így az általános morált is. Mivel védelmi költségvetésünk – számos, itt terjedelem híján ki nem fejthető ok következtében – az elmúlt évtizedben jelentősen lecsökkent GDP-arányosan, fejlesztéseket és beszerzéseket kellett elhalasztanunk vagy törölnünk, s csak korlátozott mértékben és időtartamban tudtak katonáink gyakorlatozni. Ez meghatározó probléma volt tagságunk első tizenöt évében, és középtávon negatív hatásokkal jár, amin érdemes elgondolkodnunk. A NATO által megvalósított kollektív védelem ugyanis a szolidaritás elvén nyugszik: egy mindenkiért, mindenki egyért. Ez viszont a gyakorlatban nem működik megfelelő mértékű áldozatvállalás nélkül, még ha ez sokszor nagyon nehéz is a többi költségvetési prioritás miatt.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatosan?

Mivel az elmúlt két évtizedben több, jelentősen eltérő időszakban és a legkülönbözőbb beosztásokban foglalkoztam a NATO-val, nagyon nehéz kiragadni a legmeghatározóbb élményt. Ha mégis megpróbálom, akkor két eseményt említenék, amelyek mélyen bevéődtek az emlékezetembe. Az első az a nap, amikor az Egyesült Államok az 1997-es madridi csúcstól bejelentette, hogy három közép-európai ország NATO-tagsági meghívását támogatja, köztük Magyarországot. Ez volt az a pillanat, amikor bizonyossá vált számomra, hogy sikerülni fog.

A másik, szinte magától értetődően, az a perc, amikor a csatlakozási ceremónia keretében a NATO központi épülete előtt felvonták a magyar nemzeti lobogót. Teljes tudatában voltam az esemény történelmi jelentőségének. Emellett az is az eszemben járt, hogy a szüleimnek, akiknek az aktív élete kényszerűen egy diktatúra árnyékában telt el, egyfajta történelmi elégtételt adott, hogy Magyarország a nyugati szövetségi rendszer részévé válhatott.

Erdős André, Magyarország korábbi ENSZ-nagykövete

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményének?

A rendszerváltozás, a századforduló körüli időszak fontos eseményei a korábbiakhoz képest sokkal erőteljesebben helyezték Magyarországot a világpolitika, a multilaterális diplomácia fő sodrába. Ide tartozott, hogy évtizedek után hazánk két esztendőre ismét helyet foglalhatott az ENSZ Biztonsági Tanácsában, mely – a sors különös fintora folytán – ebben az időben legfőképpen a volt Jugoszláviában zajló, országunkat oly közvetlenül érintő tragikus eseményekkel foglalkozott, továbbá, hogy csatlakozásunk céljából megindult a kapcsolatépítés az EU-val és a NATO-val. Ez egy olyan, minőségileg új kontextusba helyezte a magyar diplomáciát, amely – a korábbiaktól eltérően – planetáris gondolkodást követelt meg, és kijelölte az ország új helyét és lehetőségeit a világban és szomszédságunkban. Az elmúlt negyedszázad e vonatkozásban igen sok tapasztalatot, eredményeket és frusztrációkat is hozott, de ami számunkra itthon a legfontosabb: a jövő nemzedékei számára is meg kell őriznünk azt a képességet, hogy szövetségeseinkkel közös értékeink alapján összehangoljuk érdekeinket, törekvéseinket, s együtt lépünk fel céljaink megvalósítása érdekében.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

Nem hallgathatom el, hogy a NATO-val kapcsolatos legelső problémát, amellyel akkor kerültünk szembe, amikor a szövetségre már „egész másként”, jövődió partnerként tekintettünk, a délszláv konfliktus során folytatott tevékenysége képezte. Meg kell állapítani, hogy mind az ENSZ, mind az EU, mind pedig a NATO „csütörtököt mondott” e véres dráma kezelése során. Több évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy az észak-atlanti szövetség végre határozottan fellépjen, s döntő szerepet játsszon a határaink közvetlen közelében zajló

rettenetes polgárháború befejezésében. A NATO-tagságunkkal kapcsolatos többi probléma, megoldandó kérdés egyrészt szakmai-politikai, amely mind a mai napig elkísér bennünket, másrészt a magyar társadalom irányában folytatott tájékoztató, ismeretterjesztő, oktató tevékenység hatékonyságával függ össze, aminek kapcsán is azt hangsúlyoznám, hogy e feladat sincs még befejezve.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Magyarország nyilván akkor tud kedvező hatást kiváltani a szövetségben, ha van érzékelhető hozzáadott értéke: ha kézzelfogható mondanivalója van egy-egy kérdéskörben; ha olyan szerepet vállal a szövetségen belüli eszmecserekből, amely pozitívan járul hozzá azok eredményességéhez; ha megfelelő információkkal látja el a szövetségeket olyan térségek vonatkozásában, ahol földrajzi-történelmi okok miatt több ismerettel rendelkezik (így elkerülhetők lesznek a délszláv háború idején a Biztonsági Tanács egyik állandó NATO-tag nagykövete azon megjegyzéséhez hasonló gondolatok, miszerint „Bosznia titoista kitaláció”). A balkáni békefenntartó műveletek kapcsán létrehozott magyarországi NATO-támaszpont, a pápai légibázis, a különböző NATO-műveletekben való szerepvállalás, a komparatív előnyök okos felhasználása is szerves része a hazánkról kialakított képnek, de ezt ki kell egészítenie a hazai katonatechnológiai fejlesztés és a védelmi költségvetés megfelelő szinten tartásának.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

NATO-tagságunk révén országunk politikai-katonai biztonsága szilárd alapokra került, de ez bizonyos kötelezettségekkel is jár. Ezeknek országunk nem mindenben tesz eleget. NATO- és EU-tagságunk ugyanakkor eszköz ahhoz is, hogy nyugati típusú demokratikus társadalmi berendezkedésünket kormányzati szinten következetesen fejleszteszük tovább. Ami a társadalmat illeti, annak a tudatnak az elmélyítésére van szükség, hogy saját döntésünk alapján egy olyan közösség tagjává váltunk, ahol az „egy mindenkiért, mindenki egyért” elve a meghatározó, tehát a magyar fegyveres erőknek nem „csak”, „kizárólag”, „kifejezetten” Magyarország védelmét kell szolgálniuk, hanem az észak-atlanti szövetség valamennyi tagországának együttes szavatolása is feladata. Mint ahogy a washingtoni szerződés saját országunk biztonságát is a szövetség kollektív védelmének keretébe helyezte.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásainak Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

A 2014-es esztendő fordulatot hozott a NATO életében is. A szövetség az elmúlt években fokozatosan igyekezett alkalmazkodni a megváltozott és változó nemzetközi viszonyokhoz, s e téren számottevő eredményeket produkált. Ami a létező és újonnan megjelenő válságócok (a Száhel, Észak-Afrika, a szélesebb értelemben vett Közel-Kelet, a Kaukázus stb.) mellett ebben az esztendőben Ukrajnában történik, kétségtelenül a következő évek

sító katonák több nyelven beszélő, professzionális képzést kapott és nagyrészt valamilyen külföldi misszióban, illetve a NATO parancsnoki struktúrájában tapasztalatot szerzett katonákból áll. Mára a Varsói Szerződésben papírhadseregként működő katonaság éles fordulattal és radikális változtatásokkal vitathatatlanul felnőtt a többi NATO-tagállam mellé felkészültségben és kiképzettségben egyaránt. A magyar katonák a világ legerősebb katonai szervezetében, a legkiválóbbak között és, vita nélkül állíthatjuk, hogy a legmagasabb szinten állják meg a helyüket úgy, hogy mindezt folyamatosan rendkívül nehéz pénzügyi helyzetben kellett megvalósítani.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, mellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

Én azt gondolom, hogy két egyszerű, bár jelentésében rendkívül összetett szóval lehet a legjobban kifejezni azt, hogy mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült a NATO-csatlakozás kapcsán: az interoperabilitás hiánya. Ez magában foglalja a tárgyalóképes nyelvtudás hiányát (csak képzeljük el, hogy az addig oroszul tanult tiszteknek hirtelen angolul kellett Magyarországot képviselniük, tárgyalniuk, kiképezniük és képességeket fejleszteniük), a megfelelő, NATO-kompatibilis kiképzések és gyakorlatok hiányát, valamint a NATO többi nemzetével együttműködni képes technológia hiányát is, amelyet csak nehezen, hosszú évek elteltével, jelentős humán és pénzügyi erőforrások befektetésével lehetett pótolni. Olyan új szakembergárdát kellett létrehozni, amely Magyarország érdekeit magas szinten képviselve az ország határain kívül is jól megállta a helyét.

A másik említésre méltó problémaként látom azt a permanens harcot, amelyet a megfelelő költségvetés biztosítása érdekében kell megvívni. A szükségesnél és egyébként a NATO-elvárásnál is jelentősen szűkösebb költségvetési lehetőségek sajnos a haditechnikai eszközpark elavulásához, kiöregedéséhez vezettek, mindezt tetézve a szakértő gárda ijesztő mértékű csökkenésével egyes fegyvernemeknél.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Az egyik legfontosabb terület, amelyről szót kell ejteni, kétségtelenül a NATO műveleteiben történő rendkívül sikeres szerepvállalás. Egy olyan kis ország, mint hazánk, az elmúlt években szinte folyamatosan 1000 fő körüli műveleti létszámmal járul hozzá különböző nemzetközi műveletekhez, ami igen jelentős elismerést vált ki mind a szövetség vezetői részéről, mind pedig a tagállamoktól.

A másik kiemelkedő hatást pedig véleményem szerint a többnemzeti légi szállítási képesség kialakításával és az ehhez kapcsolódó pápai légi bázis létrehozásával váltottuk ki. Ez a képesség a NATO politikai akaratát megelőzve, még Rasmussen főtitkár okos védelem-gondolatának megszületése előtt valósult meg, előre látva a többnemzeti együttműködés fontosságát és az abban rejlő lehetőségek kiaknázását. Szinte nincs olyan magas rangú NATO-tisztségviselő, aki ne látogatna el Pápára, aki ne tudná pontosan e képesség pontos értékét és jelentőségét, és ne a legnagyobb elismeréssel szólna erről a kezdeményezésről.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

Két dolgot szeretnék kiemelni. Az első az, hogy míg NATO-csatlakozásunkkal a Magyar Honvédség Magyarország arcává vált a nemzetközi porondon és sok-sok pozitív véleményt szerezve rendkívül sikeresen képviseli hazánkat, addig főleg az első években sokan úgy gondolták, hogy a NATO-tagság csak egy egyszeri ünnepi esemény volt 1999 áprilisában, onnantól pedig a katonák ügye, nem pedig Magyarországé. Ezzel szemben a rendkívül gyorsan változó biztonsági környezet folyamatos átalakítást, modernizációt, adaptálódást követel a NATO-tagállamoktól, amely bár rendkívül drága, mégis elengedhetetlen kelléke biztonságunk szavatolásának. A NATO biztonsági ernyője által védett országoknak bizony áldozniuk és tenniük kell biztonságukért minden körülmények között, és aktívan részt kell vállalniuk a „közös családunkat” érő terhek viselésében. Ennek a megértését tartom olyan ügynek, amelyben változást kellene elérnünk a közvéleményben is.

A másik dolog, amit ki szeretnék emelni, az, hogy az elmúlt 15 évben számos védelmi reformnak lehettünk tanúi. Ugyanakkor úgy tűnik, hogy a valódi, a stratégiai szintű politikai döntésekből fakadó képességfejlesztés, valamint a rövid távútól a hosszú távú elképzelésekig terjedő tudatos transzformáció még mindig várat magára. Az egyébként jól működő védelmi és haderőtervezés ellenére sok esetben a képességek azonosítása és kialakítása ad hoc döntések alapján következik be.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Azt gondolom, hogy reményeinkkel szemben és erőfeszítéseink ellenére a nemzetközi biztonsági környezet egyre bonyolultabb. Az egyre gyorsabban változó és globalizálódó világ az eddigieknél is több kihívás elé állítja a szövetséget. Még szinte le sem zártuk az afganisztáni műveleteket, máris új kihívásokkal találja szemben magát a NATO, nem is beszélve a mai orosz–ukrán, az izraeli–palesztin konfliktusról, az ISIS közel-keleti brutális tevékenységéről. Azt is mondhatnánk, hogy az euroatlanti régió közvetlen környezetének tekintetében is közvetlen veszély fenyeget, és fontos mind a 28 tagállam fenyegetettség-percepcióját érteni – lásd a balti államok és Lengyelország példáját napjainkban.

A másik kihívás pedig véleményem szerint az, hogy a szövetség által biztosított biztonság elkényelmesítette a NATO-tagállamok lakosságát, ami azzal párosult, hogy a politikai döntéshozók szinte mind a 28 tagállamban jelentősen csökkentették a védelmi kiadásokat, miközben azok a világ más területein számottevően nőttek. A külpolitika eszköztárának tipikus „jutalmazó és szankcionáló” egyensúlya felbomlott, a nemzetek kevés figyelmet fordítanak az úgynevezett kemény hatalmi eszközök – így a haderő – fejlesztésére és fenntartására, így több esetben nem képesek hatékonyan befolyásolni biztonságpolitikai környezetüket. Ennek a költségvetési egyensúlynak a helyreállítását tartom a másik nagy kihívásnak a következő években.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban?

1999 májusában, azaz szinte NATO-csatlakozásunkkal egy időben egy pályázatot elnyerve vettem fel a Honvédelmi Minisztérium NATO- és Multilaterális Együttműködési Főosztályára. Az elmúlt 15 évben életem szinte minden napja, a munkám, a karrierem, jó és rossz napjaim mind a NATO-hoz kötődnek. Ez a 15 év, az együttműködés a NATO különböző szervezeteivel, az ebből fakadó folyamatos kihívás, a közvetetten és közvetlenül is a világ nagypolitikájában történő részvétel és annak alakítása tette az elmúlt 15 évet a legmeghatározóbb élményemmé. Óriási megtiszteltetésnek és kivételes lehetőségnek érzem, hogy ebben a munkában részt vehetek.

Rábai Zsolt, a NATO Nemzetközi Titkárságának kommunikációs főmunkatársa

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményeinek?

Magyarország NATO-csatlakozása több pozitív eredménnyel is járt. Azt hiszem, hogy az egyik legfontosabb hatás lélektani volt. Végre sikerült a fejlett nyugati világ intézményeibe történő integráció első lépése. Az előzetes várakozásokkal ellentétben a NATO-ba történő integrálódásra gyorsabban került sor, mint az Európai Unióhoz történő csatlakozásra.

A kilencvenes évekre a NATO lett az európai biztonság fő meghatározója és letéteményese. Magyarország a NATO-tagság révén részese lett annak a konzultációs és döntéshozatali mechanizmusnak, amely lényegesen befolyásolta az ország külső biztonsági környezetét. Az ország a NATO-tagsággal megszerezte a szövetség által nyújtott védelmi garanciákat anélkül, hogy nemzeti szuverenitását fel kellett volna adnia. A kollektív védelem által nyújtott garanciák különösen fontosak voltak a déli határainkon dúló balkáni konfliktus fényében.

Magyarország NATO-tagsága pozitív hatással járt az ország imázsára a külföldi befektetők körében is. Az európai multinacionális cégek magyarországi leányvállalatainak vezetői, a Magyar EU-bővítési Üzleti Tanács (HEBC) 2000. évi jelentésében kifejezetten megemlítették, hogy „a NATO-csatlakozás jelentősen csökkentette az ország politikai kockázati szintjét”.

Emellett 15 éves NATO-tagságunk alatt sikerült elérni a magyar védelmi erők teljes együttműködési képességét a többi tagállammal, illetve részesei lettünk azoknak a szabványoknak és know how-nak, amelyet a NATO a világ vezető politikai-katonai szervezeteiként képvisel.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

Eleinte az egyik legnagyobb probléma a magyar jogrendszer kompatibilitásának és a haderő interoperabilitásának megteremtése volt. Sajnos, a szükséges alkotmánymódosítás sokáig a belpolitikai csatározások túsza volt. Az egymást váltó kormányok újra és újra-

kezdtek a haderő stratégiai felülvizsgálatát is, amelyek közül végül is – főként az állandó pénzühiány miatt – egyik sem érte el maradéktalanul a kitűzött célokat. Bizonyára sokat jelentene, ha a magyar védelmi költségvetést sikerülne a NATO-tagállamok – közöttük Magyarország – által elfogadott ajánlott szintre hozni, ami a nemzeti össztermék (GDP) 2%-a. Hasonlóan fontos lenne elérni azt, hogy a védelmi költségvetés haditechnikai fejlesztésekre fordított részaránya elérje vagy meghaladja a 20%-ot.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Magyarország részese minden döntés előkészítésének és meghozatalának. A legnagyobb hatással talán a délszláv válság idején volt a NATO-ra. A térség sajátos ismerete, illetve az olyan kezdeményezések, mint a szegedi folyamat, komoly hozzáadott értéket képviselt a NATO munkájában a délszláv válság katonai és politikai rendezése során.

Emlékszem, hogy a 2000-es évek elején, a Szegedi Biztonságpolitikai Központ által szervezett programokon sikerült kapcsolatot létesíteni és párbeszédet folytatni a szerbiai ellenzéki politikusokkal. A Szegedi Biztonságpolitikai Központ – Dr. Tóth László nagykövet úrral az élén – komoly politikai tőkét halmozott fel tevékenységével, és rendkívül széles körű kapcsolatrendszert épített ki a balkáni politikusok között.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

Úgy vélem, hogy az olyan alapvető elvárások, mint a kollektív védelem garanciája, a döntés-előkészítésben és döntéshozatalban való teljes körű részvétel, teljesültek. Véleményem szerint a haditechnika modernizációja és a haditechnikai ellátottság az a terület, ahol nem sikerült teljes mértékben kihasználni a NATO-tagság adta lehetőségeket, illetve nem sikerült teljesíteni az elvárásokat. Ahogy én látom, ennek elsősorban költségvetési okai voltak és vannak. Ugyancsak érzékelhető, hogy a magyar hadiipari beszállítók jóval több üzleti lehetőséget vártak az ország NATO-tagságától és a NATO beszállítói minősítés megszerzésétől.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Úgy gondolom, hogy Magyarország védelme akkor lesz a legmagasabb szinten biztosítva, ha meglesz mind a politikai akarat, mind az anyagi háttér védelmi képességeink fejlesztéséhez úgy, hogy az összhangban legyen az ország sajátos védelmi igényeivel csakúgy, mint szövetségi elkötelezettségeinkkel. Minél erősebbek vagyunk, annál nagyobb súllyal tudjuk külpolitikai és védelmi érdekeinket érvényre juttatni a szövetségben belül. A NATO által Chicagóban elindított „okos védelmi” (smart defence) programokhoz történő csatlakozás, különösen, ha a közös képességeket Magyarországon tudjuk állomásoztatni, jól szolgálhatják hazánk hosszú távú védelmi érdekeit. Ehhez minden bizonnyal szükség lesz a védelmi költségvetés megfelelő növelésére. A védelmi képességek modernizációja, a kutatásra és fejlesztésre fordított összegek növelése jó esélyt adhat a hazai védelmi iparnak, és segíthet a munkahelyteremtésben is.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban?

Az iraki válság kirobbanásakor az Egyesült Államok szeretne volna, ha a NATO mint szövetség is részt vesz a harci műveletekben. Az ügyben nem jött létre konszenzus a tagállamok között. Aznap a folyosón összefutottam egyik nyugat-európai kollégámmal, aki zaklatottan csak annyit mondott nekem: „Vége a NATO-nak. A tagállamok nem támogatják az Egyesült Államok kezdeményezését.” Én csak annyit mondtam neki, hogy nem értem az aggodalmát. Nekem ez az eset inkább azt jelentette, hogy a NATO valóban az, aminek mondják: demokratikus államok közössége. Itt végre nem kötelező követni a „nagy testvért”, hanem minden tagállamnak megvan a lehetősége arra, hogy mérlegelje a saját nemzeti érdekeit, és aszerint döntsön.

A másik meghatározó élményem az volt, amikor nagy nehézségek árán, de óriási lelkesedéssel sikerült megszerveznünk 2006-ban, a Budapesti Atlétikai Szövetség segítségével az első NATO-félmaraton a vajdasági Horgos és Szeged között. Ez az esemény egy politikailag rendkívül feszült időszakban felért egy jelképes határnyitással. A programnak rendkívül nagy visszhangja volt Szerbiában. Az adott feszült légkörben óriási hatása volt a közvéleményre ez a békés megmérettetés, amelyen a szerb katonák is képviseltették magukat. Az első – talán egyetlen – olyan NATO-val fémjelzett program volt, amelyet a szerb ortodox egyház képviselője nyilvánosan megáldott. A verseny azóta is létezik mint a NATO Public Diplomacy Division által a világon egyedülként támogatott tömegsport-esemény. Praktikus okok miatt azonban átköltözött Budapestre, és minden év októberének első hétvégéjén „Budapest Futófesztivál – NATO-futás” néven vált egy egyre népszerűbb nemzetközi megmérettetéssé.

Apáti Zoltán ezredes, a Magyar Honvédség Béketámogató Kiképző Központ parancsnoka

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményének?

15 éves NATO-tagságunk legfontosabb eredményei között két területet emelnék ki. Az egyik és talán kétségtelenül a leglátványosabb, legsikeresebb terület a szövetség által vezetett nemzetközi műveletekben való részvétel és az ott nyújtott kiemelkedő teljesítmény, valamint az azok során – a Magyar Honvédség minden szintjén – szerzett felbecsülhetetlen tapasztalat. Ez a tapasztalat különböző típusú műveletek során született, egyrészt más és más térségekben (a Nyugat-Balkánon, Irakban vagy Afganisztánban), másrészt egy-egy műveleten belül is széles spektrumon (például Afganisztánban a szárazföldi, a légi haderőnemek és a logisztikai erők tekintetében is). Katonáink olyan tapasztalatokra tettek szert, amelyeket csak ezekben a feladatokban lehet megszerezni, de az iskolapadban tanultakat is így lehet élesben, a valóságban kipróbálni. Ehhez kapcsolódik a másik terület, a szövetséges tagságunkból adódó tanulási folyamat. Ma már a Magyar Honvédség valamennyi állománykategóriája a nemzetközi tanintézeti képzéseken, a nemzetközi gyakorlatokon, két- és többnemzeti kiképzési feladatokon olyan ismeretekre, tudásra és

tapasztalatokra tesz szert, ami nagyban hozzájárult és hozzájárul a Magyar Honvédség folyamatos fejlődéséhez, megújulásához.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

Itt sem lehet csak egyetlen területről szólni. Az egyik probléma, amit példaként említenék, hogy a társadalom egy része még ma is hajlamos Magyarország NATO-tagságára úgy tekinteni, mintha nem az ország, hanem kizárólag a Magyar Honvédség lenne a nemzetközi szervezet tagja. Ez a vélekedés természetesen az elmúlt évek során a társadalom felé való nyitással, a megfelelő tájékoztatással, a Magyar Honvédség mint „nemzeti intézmény” mind szélesebb területen történő bemutatásával jelentősen javult, de úgy gondolom, még van teendő ezen a téren.

A másik jelentős problémaként a már NATO-taggá válásunkat megelőző és az azt követő 10 éves időszakban is folyamatosan jellemző haderőcsökkentést említeném, amit ugyan a szövetség tagjává való válásunk részint lehetővé tett, de a folyamatos strukturális szűkítések, létszámcsökkentések és átszervezések nehezen voltak egy időben kezelhetőek a szövetség általi elvárásokkal és az állandóan változó nemzetközi biztonsági kihívásokkal. Azonban az elmúlt években tapasztalható állandóság a végrehajtói szinten már biztosítja az építkezési lehetőséget.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Úgy gondolom, Magyarország a NATO műveleteiben való aktív és széles körű szerepvállalásával gyakorolta a legnagyobb hatást a szövetségben. A magyar katonák már a tagság elnyerése előtt jelentős szerepet vállaltak a Nyugat-Balkánon folyó szövetséges műveletekben, ami a taggá válást követően jelentős mértékben kiszélesedett. Katonáink e béketámogató műveletek során kiemelkedő teljesítményükkel, felkészültségükkel, rátermettségükkel komoly elismertségre, megbecsülésre tettek szert akár Bosznia-Hercegovinában, Koszovóban, akár Irakban vagy Afganisztánban. Ez a teljesítmény hozzájárult ahhoz, hogy mind komolyabb feladatokat bíztak a Magyar Honvédségre szövetségeseink. Itt említhetjük az afganisztáni Baglán tartományban hat és fél éven keresztül irányított tartományi újjáépítési csoportot vagy azt, hogy magyar parancsnok vezetett egy több nemzet katonáiból álló különleges műveleti erőt. Ugyancsak nagyban hozzájárultunk a szövetség műveleteihez olyan képességekkel, amelyek más NATO-tagállamokban hiányképességek. Ilyenek voltak a közelmúltban sikeresen befejezett, a helikoptervezetőket és a technikusokat kiképző légi kiképzés-támogató és légi tanácsadó csoportok, melyek az afganisztáni műveletekben olyan tudással és ismeretekkel járultak hozzá az afgán haderő megteremtéséhez, ami csak kevés szövetséges országban áll rendelkezésre. De említhetjük a műveletek támogatásában ugyancsak kiemelkedő szerepet játszó C-17 stratégiai légi szállító képességet, amelynek állandó bázisa Magyarországon, Pápán található.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

Olyan területet, ahol változást reméltünk, de az nem vált valóra, nem tudok mondani. Olyanok, ahol még nem teljes mértékben valósultak meg a remélt változások, természetesen még vannak. Ilyen területnek nevezném a közvélemény formálását – ahogy fent említettem – a társadalom felé történő nyitással. Ez nagyban elősegítheti azt, hogy érthető és elfogadható legyen a társadalom számára a Magyar Honvédség szükségessége és annak a szövetségi feladatokban való részvétele, vagy az, hogy az ország biztonságának szavatolása a NATO keretein belül, de nem közvetlenül a határainknál valósítható meg. Egy másik terület, ahol még nem vált valóra a remélt változás, a haditechnikai fejlesztések. Ezen a területen voltak, vannak kezdeti lépések, de úgy gondolom, hogy az elkövetkező években elengedhetetlen volna a jelentősebb előrelépés.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Magyarország NATO-tagsága szempontjából a legnagyobb kihívás az, ami a NATO teljes egésze szempontjából: alkalmazkodni az elmúlt időszakban és jelenleg is folyamatosan változó nemzetközi körülményekhez és a biztonsági környezet kihívásaihoz. A közelmúltban olyan változások történtek, amelyek nyomán a NATO fokozatosan csökkenti azokat a nagyméretű válságkezelő műveleteit, amelyek az utóbbi időben az aszimmetrikus hadviselés elleni küzdelemre voltak „kihegyezve”. A jelenlegi kihívások azt eredményezik, hogy az aszimmetrikus hadviselés mellett – és lényeges, hogy nem helyette, mivel ezt a tevékenységet sem lehet félretenni – újra elő kell venni a hagyományos műveletek, a területvédelem témáit. Magyarországnak és a Magyar Honvédségnek is ezekhez a megváltozott körülményekhez kell alkalmazkodnia, ezeknek a kihívásoknak kell majd megfelelnie, vállalni a részünket a szövetségi kötelezettségeknek megfelelően, akár az országhatárokon kívül is. Az elért eredményeket, a megszerzett tapasztalatokat nem szabad elfelejteni, amit lehet és szükséges, az új, megváltozott körülményeknek, kihívásoknak megfelelően alkalmazni kell belőlük. A hagyományos műveletekre és területvédelmi feladatokra való felkészüléshez kitűnő alapot nyújtanak a közelmúlt nemzetközi gyakorlatai és a többnemzeti együttműködés keretei.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban?

Legmeghatározóbb személyes élményeimet ugyanarról a két területről említeném, melyeket az első kérdés során már szóba hoztam, így foglalva keretbe az interjút. Az egyik a műveletekben való részvétel, a másik a szövetségen belüli közös képzés, oktatás. A műveleti példa az elmúlt évből származik, amikor 2013 márciusában a Kabuli Nemzetközi Repülőtérre történő kitelepülésünk során Budapestről, a magyar kontingenst a köztes repülőtérre szállító amerikai repülőgép vezető légi utaskísérője a leszállásra készülődve megköszönte Magyarországot, a Magyar Honvédséget és a fedélzeten utazó, kizárólag magyar katonáknak azt a kiemelkedő áldozatvállalását, melyet az ő nemzetének fiaival együtt tanúsítanak az afganisztáni műveletek során. Nagyra értékelve mindazt, amit nehéz körülmények között

tanúsítunk a szolgálat során, sok sikert és biztonságos hazatérést kívánt nekünk. Akkor ez igen váratlanul ért és meglepetésszerű volt számomra, mivel vélhetően akkor találkoztunk az idősödő hölgygel először és utoljára életünk során. De mégis nagyszerű érzés volt, és nagy pluszt adott a misszió kezdetén.

A másik, számomra igen emlékezetes esemény a NATO Védelmi Akadémián folytatott tanulmányaim befejezésekor volt, amikor a diplomámat a feleségem és a két lányunk jelenlétében a NATO Katonai Bizottságának akkori elnökétől, Giampaolo Di Paola admirálistól vehettem át Rómában, ahol harminckét ország nyolcvannégy hallgatója között egyedül képviselhettem Magyarországot és a Magyar Honvédséget.

Wagner Péter, a Külügyi és Külgazdasági Intézet (korábban Magyar Külügyi Intézet) kutatója

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményeinek?

Nehéz erre a kérdésre válaszolnom, mert számomra mind a NATO-csatlakozás története, mind NATO-tagságunk jó része tanult emlék. Olvastam róla, beszélgettem róla olyanokkal, akik átérték, részt vettek benne. Itt is megvan az ellentmondás, ami a magyar élet más területein is tapasztalható: írásban az utókorra csak szép eredmények és sikerek maradnak, miközben a szóbeli emlékek, személyes beszélgetések rengeteg hibáról, elhallgatott problémáról, ki nem beszélt sérelemről szólnak. Én csak a Magyar Honvédség komolyabb afganisztáni szerepvállalása kapcsán, 2006-tól kezdtem el érdemben foglalkozni magyar biztonságpolitikával, bár a téma már egyetemista korom óta érdekelt.

A magyar biztonságpolitikáról, a honvédségről és a NATO-ról nagyon kevés érdemi, kiegyensúlyozott írás jelenik meg, ezért egy kívülről nehéz reális képet kapnia a sikerekről és a problémákról. Én azt tapasztalom, hogy egyrészt van egy erős, mindent sikerként beállító hivatalos verzió és egy frusztrált, megkeseredett, mindent bíráló kritikus oldal. A kettő között pedig egy nagyon vékony szakmai réteg, de még ott is sok az elhallgatás, a visszafojtás. Ilyen körülmények között nehéz megítélni, hogy mi számít sikernek, és mi az, amit természetes elvárásként fogalmazhatnánk meg.

A példa kedvéért: sikernek tekinthetjük az afganisztáni szerepvállalásunkat csak azért, mert ott voltunk majd egy évtizeden át? Szerintem nem; mert amikor csatlakoztunk a szövetséghez, vállaltuk azt is, hogy a szövetségeseinkkel közösen ott leszünk, ahol szükség lesz ránk. Ezeket a kifelé látványosnak tűnő missziókat önmagukban nem a siker részének tartom, hanem a NATO-tagságunkból fakadó kötelező feladatoknak. Az a minimum volt, hogy ott voltunk, vagyunk a missziókban, és kivesszük a részünket.

A korábbi interjúkban elhangzott eredményként a védelmi erők teljes együttműködési képességének elérése vagy a tömeghadseregről történő átállás említhető. Ezek valóban eredmények, de nem a NATO-tagságból fakadóan. A korábbi tömeghadseregből így is, úgy is át kellett állni a megváltozott világpolitikai környezet és az ország teherbíró képessége miatt. A katonai együttműködés más szövetségeseikkel pedig, azt hiszem, inkább a normális működés része, hiszen talán ez különbözteti meg a jó szomszédokat a katonai szövetségeseiktől.

Az eredményeket inkább valahol ott keresném, amit magam is inkább csak sejtek, ami a védelempolitika és a honvédség mélyebb struktúráiban jelentkezik: hogy lassan, nagyon lassan valamiféle új gondolkodásmód terjed el, felvesszük a NATO (nyugati) gondolkodás módját, hozzáállását, a fiatalabb generációk egyre könnyebben találják meg helyüket a nemzetközi műveletekben, egyre jobban értik, hogy a rájuk osztott szerepben hogyan kell hatékonyan tevékenykedniük. Egy generációváltás általában 20-25 év, mi valójában még csak félúton járunk.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

A felkészületlenség mind politikai, mind katonai szinten, majd az erőforrások hiánya. Az előbbi érthető, hiszen a körülmények teljesen alkalmatlanok voltak. A tisztikar más szelvényben, más elvek szerint nevelkedett, az angol nyelv ismeretének hiánya miatt érdemi, mély információ nem állt rendelkezésre a NATO-ról, ráadásul az egzisztenciális kihívásokra is mindvégig figyelnie kellett a katonatiszteknek. Nem ismertük a NATO-t, és nem tudtuk, mit jelent a csatlakozás. Emlékszem, nemrég megkérdeztem egy tábornokot, aki a NATO-csatlakozásunk során vezető szerepet játszott, hogy mi igaz abból a pletykából, hogy szinte az egész honvédséget felajánlottuk a NATO-nak a csatlakozás előtt. Azt válaszolta, majdnem igaz, de a kollektív védelem céljaira csak a tatai dandárt ajánlottuk fel (ami akkor a honvédség egyik legütöképesebb, legjobban felszerelt alakulata volt) a szükséges támogató erőkkel és eszközökkel együtt. Aztán a csatlakozás után, amikor a NATO számára először töltöttük ki a védelmi tervezési kérdőívet (DPQ), kiderült, hogy teljesen félreértettük a szövetséget. Ők ugyanis azt értették a felajánlásban, hogy ha támadás éri valamelyik tagot, akkor milyen erőket tudunk felajánlani a támadás helyén zajló műveletekhez. A teljesítéshez azonban mozgósítani kellett volna a tatai dandárt a maga több száz harci és kiszolgáló járművével, ami elvitte volna az adott évi honvédelmi költségvetés egészét. A tábornok szavai szerint, mi, Magyarország, azt értettük felajánlásban, hogy milyen erőket tudunk felajánlani a NATO számára egy minket érő támadás esetén. „Hogy történhetett ez?” – kérdeztem a tábornok urat. „Úgy, Péter, hogy nem értettük, mire gondolt a NATO.”

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Nem tudok konkrét példát arra, hogy bármiféle hatásunk lett volna a szövetségre stratégiai kérdésekben, talán a balkáni missziók kapcsán lehettek ilyenek. Sosem voltunk emiatt tagja a szervezetnek, az ígéreteink mindig messze meghaladták azt, amit teljesíteni tudtunk a folyamatos alulfinanszírozottság (azaz a politikai akarat hiánya) miatt. Kinek van kedve egy társaságban pont arra a tagra hallgatni, akivel állandó problémák vannak? Talán ez túl pesszimista álláspont, hiszen Magyarország saját méreténél fogva sem lehet önmagában komoly befolyással bíró szereplő, inkább azért hangsúlyozom a fentieket, mert elképzelhető, hogy – magyar módra – apró részeredményeket, részsikereket megpróbálunk felnagyítani, és becsapni magunkat azzal, hogy valami érdemi, stratégiai szintű hatást tudtunk gyakorolni a NATO-ra.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

Szerintem a NATO-csatlakozással is úgy voltunk, mint a rendszerváltással vagy az EU-csatlakozással: sokat vártunk tőle, de nem nagyon tudtuk, mi az, és mivel fog járni. És mivel nyelvi korlátok között élünk, és egyébként sem szeretünk kérdezni, nem is tudtunk felkészülni arra, hogy mi jön. A NATO-csatlakozás abban mindenképpen változást hozott – és talán ezt jól látták itthon is előre –, hogy a biztonsági helyzetünk javulni fog, hiszen több atomhatalom szövetségese és a legnagyobb katonai szövetség részese lettünk. Ugyanakkor ez teljesen megfoghatatlan, „eladhatatlan” eredmény, mivel addig sem jelentett fenyegetést senki Magyarországra.

A katonák részéről szerintem volt egy erőteljes várákozás, hogy a NATO-csatlakozás majd megállítja azt a folyamatot, amit hitetlenkedve szemléltek legalább 1989 óta, azaz hogy a honvédelem kérdése nem volt prioritás többé, és a civil kontroll kialakítása kezdetben teljes felfordulást jelentett a korábbi évtizedek rendszeréhez képest. Ezekon persze még túltette volna magát a katonatiszt, ha nem látja közben a pénzforrások drasztikus csökkenését is. A várákozás abban állt 1999 körül, hogy a NATO egy komoly szervezet, tehát valami erőt, stabilitást, folytonosságot az országnak is mutatnia kell a saját részéről. Ez azonban nem következett be, és ahogy a politika felismerte (megtapasztalta?), hogy a honvédelmi költségvetést komolyabb, a NATO-tól érkező retorziók nélkül lehet csökkenteni, az ezredforduló után folytatódott a csökkenés.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Az elmúlt években – a posztafganisztáni időszakra készülve – a NATO ismét a hagyományos területvédelmi, azaz V. cikkely jellegű kihívások felé fordul, amit a jelenlegi ukrán/orosz konfliktus még inkább megerősített. Magyarország számára önmagában is és a NATO-tagságunk szempontjából is a legnagyobb kihívás a jövőben emberi erőforrásaainak megtartása és a haditechnikai modernizáció lesz. Mindkettő pénzkérdés. A katonai életpályamodellnek az elkövetkező évtizedben komolyan bizonyítania kell, hogy valóban képes lesz kiváltani az eddigi kordedvezményes szolgálati nyugdíjat, mert különben a tisztikar elöregedése fog bekövetkezni. Az elavult haditechnika kérdése lerágott csont, ennek kapcsán leginkább arra hívnám fel a figyelmet, hogy a rendszerváltás óta egyetlen fegyverrendszert sem sikerült problémamentesen rendszerbe állítani vagy rendszerben tartani (talán a Gripenek kivételével), és ezek tanulságai, tapasztalatai ma nincsenek összeszedve, leírva, rendszerezve, ami hasznos lenne a jövőbeni döntés-előkészítők számára (talán persze azért, mert részben itt a politikai elit érdektelensége és forrásmegvonása volt a probléma). Persze van helyette rengeteg pletyka, sztori, anekdota, mese és keserűség, de a bürokratikus döntéshozatali rendszer számára ezek használhatatlanok.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban?

Az én legmeghatározóbb élményemet Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban az afganisztáni látogatásaim jelentették. A legelső, 2006. februári utam kivételével, az összes

többi annak volt köszönhető, hogy a NATO és Magyarország ott volt az országban. Ez lehetővé tette számomra, hogy járjak abban az országban, amelyet már rengeteget tanulmányoztam az íróasztalom mögül, lehetővé tette, hogy ne csak laktanyák nyílt napjain ülhessek páncélozott szállítójárművekben, helikopterekben, MRAP-ekben. Missziós „kirándulásaim” révén a NATO és a honvédség új arcát ismertem meg. Ennek az élménynek a legmaradandóbb része azért mégiscsak a katonák, akiket megismertem a misszió révén az elmúlt években, és akik megismertek engem.

Varga Gergely, biztonságpolitikai szakértő, az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának munkatársa

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményeinek?

Gyakran nehezen kézzelfogható és nehezen értékelhető, ha valami rossz bekövetkezett az elmaradását mutatjuk fel sikerként, holott a biztonságpolitikában ez hatványozottan így van. Közép-Európában és Magyarországon hosszú évtizedek óta természetesnek vesszük a békét, a háború hiányát. Ez annak ellenére így van, hogy a kilencvenes években közvetlen déli szomszédjainknál pusztított véres háború, újabban pedig keleti szomszédunk szenved fegyveres konfliktustól. Kétségtelen tény, hogy történelmi távlatokban az észak-atlanti térség a második világháború vége óta a béke és a példátlan prosperitás korszakában élt, és az is tényszerű, hogy a NATO a megalakulása óta meghatározó szerepet játszik Európa biztonságpolitikai környezetének alakításában. A NATO tehát mindenképp kulcsfontosságú pillére volt és az is maradt a szövetség tagjai számára a béke szavatolásának, mind a külső fenyegetések, mind a tagállamok közötti kapcsolatok tekintetében. A fentiek a NATO keleti bővítései révén érvényesek Magyarországra és a térségbeli NATO-tagállamokra nézve is, ugyanakkor 25 évvel ezelőtt korántsem volt olyan egyértelmű, hogy ez így lesz.

Az elmúlt 15 évben mindvégig a NATO volt az elsődleges katalizátora a Magyar Honvédség átalakulásának, modernizációjának. Noha fejlesztésre NATO-tagság nélkül is szükség lett volna, a szövetség által megfogalmazott követelmények külső kényszerítő erőként erősítették e folyamatot. Ez annál is inkább hangsúlyozandó, mivel gyakran hiányzott a „belső kényszer”, a belpolitikai késztetés a modernizáció kétségtelen áldozatokkal járó véghezvitelére.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, mellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

A Magyar Honvédség krónikus alulfinanszírozottságán a NATO-csatlakozás sem változtatott, sőt a külső biztonság tudatában még kevesebb kényszer volt a honvédelem megfelelő szintű finanszírozására. A folyamat oda vezetett, hogy a védelmi szféra finanszírozását tekintve Magyarország az egyik legrosszabbul teljesítő tagállammá vált a szövetségen belül, holott gazdasági tekintetben jó néhány másik tagállam hasonló fejlettségi szinten van.

A politikai figyelem hiánya és a forrásszűkösség következtében állandósult az a probléma, hogy nem tudtuk maradéktalanul teljesíteni a NATO-ban tett vállalásainkat, ami

nyilvánvalóan negatívan befolyásolta az ország megítélését a szervezetben belül. Egy ország presztízsvesztesége vagy nemzetközi befolyásának csökkenése, illetve annak negatív hatásai különösen a biztonságpolitikában rövid távon gyakran nehezen mérhetők, így a szélesebb társadalom számára is kevésbé érzékelhető. Ennek függvényében pedig a rövid távú szempontokat prioritásként kezelő politikai elit sem értékelte eléggé komoly problémának a finanszírozás kérdését.

A jobb teljesítmény erőteljesebb érdekérvényesítési képességet jelent a nemzetközi politikában. Noha sokféle politikai szempont merül fel egy-egy kulcsfontosságú pozíció betöltésének kérdésében, nem véletlen, hogy a legutóbbi évek NATO-főtitkárai is a védelemre és a NATO-ban nyújtott teljesítmény megerősítésére nagy figyelmet fordító tagállamokból kerültek ki. Továbbá a semleges Svédország vagy Finnország sem csupán humanitárius okokból vett részt aktívan az elmúlt évek legjelentősebb NATO-műveleteiben, hanem azért is, mert így növelhette befolyását a nemzetközi arénában.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Magyarország legnagyobb hozzáadott értéke a NATO-hoz geopolitikai fekvésében rejlett. A kilencvenes években a délszláv régió válságai miatt kiemelt figyelem övezte a térséget a NATO vezető tagállamai részéről. A térséggel határos, stabil politikai és gazdasági rendszerrel bíró, a NATO-val együttműködő államként Magyarország jelentősen hozzájárult a NATO hatékony szerepvállalásához a boszniai háború lezárásában és a békefenntartó tevékenységben.

Később pedig, immár NATO-tagállamként, különös elismerés övezte Magyarország politikai szerepvállalását a koszovói konfliktus miatt megindított NATO-műveletekben, tekintettel Magyarország szomszédos helyzetére és a Szerbiában élő magyar kisebbségre. Mivel a Balkán továbbra is Európa instabilabb térségei közé tartozik, Magyarország a szövetség tagjaként fontos szerepet játszik abban, hogy a NATO továbbra is kellő figyelmet fordítson a térségre. Ugyanakkor ez állandó komoly diplomáciai erőfeszítést igényel Magyarország részéről, mivel a geopolitikai figyelem hosszú évek óta elterelődött a Balkánról.

A balkáni szerepvállalás mellett a Magyar Honvédség részvétele az afganisztáni ISAF-műveletben is elismerést váltott ki a szövetségesek körében. A bagláni tartományi újjáépítési csoport vezetésében, a Kabuli Nemzetközi Repülőtér irányításában és egyéb műveleti tevékenységekben a rendelkezésre álló szűkös erőforrások és a politikai szempontok alapján meghatározott korlátozások ellenére a magyar katonák elismerést kiváltva látták el feladatukat.

A missziós feladatok mellett meg kell említenünk a szövetség védelmi képességeinek erősítéséhez biztosított belföldi hozzájárulásokat. E vonatkozásban kiemelendő a stratégiai légi szállítási képességnek otthont adó pápai bázis, valamint a budapesti Katona-egészségügyi Kiválósági Központ. A pápai bázis fejlesztésére vonatkozó magyar kormányzati ígéret különösen fontos jelzés volt annak tükrében, hogy a NATO újabban jelentős figyelmet fordít a szövetség keleti tagállamaiban a védelmiinfrastruktúra-elemek fejlesztésére.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

A NATO-csatlakozással kapcsolatban megfogalmazott elsődleges cél, Magyarország területének és szuverenitásának védelme teljesült. Ezen túl, a biztonságpolitikán is túlmutatóan, a NATO-tagság politikai értelemben is elősegítette integrációnkat az euroatlanti térségbe. A NATO-tagság magában rejtette annak a lehetőségét, hogy Magyarország jelentősen növelje befolyását a nemzetközi biztonsági folyamatokban is. A szövetségi tagság – hasonlóan az EU-tagsághoz – azonban inkább lehetőség és sajátos keretrendszer, amelyet jól használva lehet eredményeket elérni, de a tagság önmagában nem jelent garanciát a sikerre. A NATO-csatlakozás idején sokan jelentős gazdasági előnyöket, különösen a külföldi beruházások megugrását várták a térségben, ám hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a biztonság és a stabilitás szükséges, de nem elégséges feltétele a gazdasági fejlődésnek.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Noha hosszú évek csökkenése és stagnálása után a védelmi költségvetés emelésére vonatkozóan egyértelmű kormányzati szándék van, a továbbra is bizonytalan és sérülékenynek nevezhető gazdasági környezetben nem lesz könnyű e vállalásokat teljesíteni. Különösen jelentős kihívást jelent majd, hogy az elmúlt évek elmaradt fejlesztései, valamint számos, még a Varsói Szerződés idejéből örökölt katonai eszközrendszer kiöregedése miatt a következő években elengedhetetlen lesz jelentős mennyiségű új eszköz beszerzése vagy felújítása, amennyiben Magyarország nem kíván alapvető katonai képességek nélkül maradni.

A közvetlen pénzügyi kérdéseken túl, de attól nem teljesen függetlenül a Nyugat és Oroszország között ismételt elmélyülő konfliktus jelentős kihívásokat állít a magyar kül- és biztonságpolitika elé. A nemzetközi normák érvényesülése, az európai államok szuverenitásának és területi integritásának védelme és általában az európai stabilitás megőrzése éppúgy magyar érdek, mint egy újabb hidegháborús korszak, a nyugati–orosz kapcsolatok ellehetetlenülésének elkerülése. Ezekre a kihívásokra nincsenek egyszerű és teljesen kockázatmentes válaszok Magyarország számára. Ugyanakkor az ország geopolitikai fekvéséből és nemzetközi súlyából adódóan olyan politika kecsegtet a siker reményével, amely a hasonló kihívásokkal szembenező környező államok törekvéseinek harmonizációjára törekszik, és amely bírja a messze legjelentősebb politikai, gazdasági és katonai partnereink, szövetségeseink legalább hallgatólagos beleegyezését.

Noha a külpolitika, a külgazdaság és a védelempolitika gyakran valóban más logikát követve lehet sikeres, de a kapcsolatok különböző dimenziói végül összeérnek, és jellemzően az adott országról alkotott egyszerűsített percepciók formájában jelennek meg a nemzetközi térben. A percepció jelentőségét pedig nehéz lenne alábecsülni a jelenkor nemzetközi kapcsolataiban, akár az Oroszországgal, akár az Egyesült Államokkal vagy a NATO-val kapcsolatos gyakori végtelen képekre gondolunk. Mindebben fontos szem előtt tartani, hogy a percepció elsődlegesen nem a gazdaság, nem is a katonai szféra, hanem a politika mezejébe tartozik, vagyis legfőképpen klasszikus értelemben vett külpolitikával alakítható.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatosan?

A 2010. évi lisszaboni stratégiai koncepciót megelőző munkálatok során a Stratégiai Védelmi Kutatóintézet munkatársaként, Dr. Tóth Péter igazgatót elkísérve kivételes lehetőségként alkalmam nyílt a NATO Katonai Bizottsága előtt szerepelni. Az ottani eszmecsere mély nyomott hagyott bennem a NATO működéséről, a különböző nemzeti katonai prioritások megjelenéséről és versenyéről a szövetség keretein belül.

Megemlíteném továbbá a NATO 2012. évi chicagói csúcstalálkozója mellé szervezett Ifjúsági Atlanti Csúcstalálkozón való részvételemet. A csúcstalálkozón – túl azon, hogy olyan vezető politikusokkal nyílt mód találkozni, mint James Jones volt nemzetbiztonsági főtanácsadó vagy Chuck Hagel leköszönő védelmi miniszter – alkalmam nyílt megismereni számos fiatal, biztonságpolitikával foglalkozó szakértőt, akik jelentős szerepet játszanak szűkebb hazájukban az európai biztonságról és általában a NATO jövőjéről szóló viták alakításában.

Csiki Tamás, biztonságpolitikai szakértő, az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának munkatársa

Mit tekint Magyarország 15 éves NATO-tagsága legfontosabb eredményeinek?

Azt a kemény biztonsági garanciát, ami az elmúlt 15 évben a délszláv háborúk és a Balkánon olykor még ma is tapasztalható instabilitás, a közelmúltban pedig az ukrán válság kapcsán szavatolja Magyarország szuverenitását és a lakosság biztonságát. Magyarország, bár méretében kis állam, mégis napjaink legerősebb politikai-katonai szövetségének tagja, és e tagság lehetővé teszi egyrészt a hagyományos „területvédelmi” feladatok ellátását, másrészt az „új típusú kihívások” elleni felkészülést is.

Ugyanakkor Magyarország NATO-tagsága, szövetségi teljesítménye és szerepvállalása nem rajtunk kívül álló „adottság”, hanem egy érték- és érdekközösség tagjaként vállalt felelősség. Miközben élvezzük 28 tagállam közösségének védelmét, mi is hozzájárulunk e védelemhez; miközben lehetőséget kapunk arra, hogy regionális és globális biztonsági kérdésekben is hallassuk a hangunkat, kötelezettséget is vállalunk, hogy felelősen alakítsuk külpolitikánkat, és a magyar érdekek mentén szerepet vállaljunk a szövetség tevékenységében az észak-atlanti térségben és határain túl.

Véleménye szerint mi volt a legjelentősebb probléma, amellyel Magyarország szembesült NATO-tagsága kapcsán?

Ma két kulcsfontosságú problémával szembesülünk: egyrészt a 25 éve folyamatosan ismétlődő gazdasági nehézségekkel küzdő magyar társadalom érthető okokból a gazdasági-szociális kérdésekre fordít nagy figyelmet, és ez a „nem katonai biztonságpercepció” egyfajta távolságtartást eredményez a védelem kérdéseitől és magától a NATO-tól. Másrészt tapasztalataim szerint a magyar társadalom informáltsága és érdeklődése a biztonság és védelem kérdéseit illetően viszonylag alacsony fokú. Ebben a védelmi szféra

minden szereplőjének – döntéshozóknak, katonáknak, társadalmi szervezeteknek, a médiának és nekünk, szakértőknek is – felelősége van, mert igen lanyha a védelempolitikával foglalkozó politikai és társadalmi párbeszéd, roppant kevés a színvonalas külpolitikai műsor, a racionális vita. E két tényezőtől ered a védelemre fordított kiadások „maradékellátottsága” – azaz akkor és annyit fordítunk katonai, honvédelmi célokra, amikor már nem lehet tovább halogatni és amennyit nagyon muszáj.

Ezzel szemben folyamatosan jelen vannak kötelezettségeink – mind a honvédelem, mind a szövetségi szolidaritás és szerepvállalás terén –, amelyeknek nehezen lehet megfelelni, ha nem fordítunk a védelemre megfelelő figyelmet és elégséges erőforrásokat.

Véleménye szerint milyen területeken tudta Magyarország a legnagyobb hatást gyakorolni a szövetségben?

Abszolút értelemben nehéz látványos hatást gyakorolni vagy mélyreható változást előidézni egy olyan szövetségben, amelynek vezető állama a globális szuperhatalom Egyesült Államok. Relatív értelemben azonban, kisállamként a maga szintjén Magyarország is képes volt hatást gyakorolni a NATO-ra: példát tudott mutatni a műveleti szerepvállalásban. Kezdvé már NATO-tagságunk előtt a boszniai stabilizációhoz történő hozzájárulásunkkal, majd a máig tartó koszovói békefenntartással és az afganisztáni szerepvállalással, a közeljövőben pedig a balti légtérvédelemben való részvétellel zárva számos olyan terület volt és van, ahol Magyarország, a Magyar Honvédség hozzájárult a közös erőfeszítéshez. Volumenében kisebb, de minőségi hozzájárulást jelent a szövetségi C-17-es repülőgépek (az úgynevezett Stratégiai Légi Szállítási Képesség) működtetése Pápán, a NATO integrált légtérvédelmi rendszerében való szerepvállalásunk, amely Délkelet-Európa irányából védi a szövetséges tagállamokat vagy a Katona-egészségügyi Kiválósági Központ – ezek mind olyan elemek, amelyekre méltán lehetünk büszkéek, és amelyeken keresztül hatást gyakorlunk a szövetség működésére.

Véleménye szerint melyik volt/melyek voltak az(ok) a terület(ek), ahol Magyarország változást remélt NATO-tagsága révén, de az nem vagy nem teljes mértékben vált valóra?

Egyértelműen a modernizációt látom olyan területnek, amely komoly elvárás volt, de csak részeredményt hozott. A haderő mentalitásában, a vezetés-irányításban, a műveleti irányelvekben, a védelmi tervezésben, a katonai szerepvállalásban megtörtént a váltás, a fejlődés: ma már nem csupán kíváncsian ízlelgetjük a „kompatibilitás” és „interoperabilitás” fogalmait, hanem számos területen valóban képesek vagyunk a hatékony szövetségi együttműködésre, a közös cselekvésre. Ezt természetesen tovább kell folytatni, erősíteni és minden területre ki kell terjeszteni.

A Magyar Honvédség haditechnikai modernizációját illetően azonban sajnos messze elmaradtunk a várakozásoktól, és csak az valósult meg, amit a körülmények – a változó biztonsági környezet vagy a műveleti szerepvállalás – kikényszerítettek. Az előregedett haditechnikai eszközök cseréje érdekében kulcsfontosságú, hogy rövid időn belül több területen jelentős beszerzések, modernizáció történjen, amihez a védelmi kiadások növelésére

van szükség. Éppen ezért tekintünk különös várakozással arra a kormányzati szándékra, hogy a magyar védelmi költségvetés 2016-tól folyamatos növekedésnek induljon.

Mit tekint a következő évek legnagyobb kihívásának Magyarország NATO-tagsága szempontjából?

Összhangban az eddig mondottakkal, a legnagyobb kihívásnak a megfelelő ráfordítások – politikai figyelem, gazdasági erőforrások, társadalmi támogatottság – biztosítását tekintem. Fontos hangsúlyoznunk, hogy nem csupán pénzkérdésről van szó – a szükséges forrásokat ugyanis csak akkor fogjuk biztosítani a védelmi szféra számára, ha a politika érdemi figyelmet fordít rá, a társadalom tudatosan kezd gondolkozni a honvédelemről, és összességében nem rajtunk kívül állónak tekintjük a NATO-t, hanem a szövetség értékes tagjaként tekintünk magunkra.

Kollégáimmal az ukrán válság kiéleződése és a fegyveres konfliktus kialakulása kapcsán sokakkal beszélgettünk annak érdekében, hogy képet kapjunk arról, ahogy a magyar társadalom érzékeli és értékeli ezeket az eseményeket. Meglepő módon többször hallottuk, hogy „miért nem tesz valamit a NATO?”, „majd a NATO megvéd minket, ha kell” – pedig mi magunk vagyunk a NATO, és ha mi nem így tekintünk magunkra, szükség esetén más sem fog megvédeni minket.

Személyesen Önnek mi a legmeghatározóbb élménye, emléke Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban?

Számomra visszatérő jelleggel az jelent „élményt”, amikor a NATO emberi oldalával találkozom, mert úgy gondolom, ez az, ami minden tagállam minden lakosának jelenthet valamit. A NATO 2009-es strasbourg–kehli csúcstalálkozója alkalmával Barack Obama frissen megválasztott amerikai elnökként tartott beszédet Európa szabadságáról, amit több száz fiatallal hallgattunk végig; a beszéd végén pedig a hallgatóság kérdéseket tehetett fel. Ekkor egy korábban Budapesten tanuló német egyetemista kedvesen emlékeztette az amerikai elnököt, hogy keresztnevének („barack”) magyar jelentése van, ami általános derűtséget keltett. Most, néhány évvel később, amikor évente néhány alkalommal a NATO brüsszeli főhadiszállására látogatok, a szövetség politikai és katonai vezetőivel találkozáskor szakmai eszmecsere mellett ugyanilyen élmény „látni az embereket a döntések mögött”.